

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Cursus theologici iuxta scholasticam huius temporis
Societatis Jesu methodum tomus ...**

Amico, Francesco

Duaci, 1640

Disputatio Decima Octava. De diuinis processionibus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-82000](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-82000)

DISPUTATIO XVIII.

De Diuinis Processionibus.

SECTIO PRIMA.

An sit aliqua realis processio in diuinis?

1. **R**ATIO dubitandi sumitur tū ex termino, qui procedit; tum ex subiecto, in quo diuina processio recipitur. Ex termino ratio dubitandi est, quia implicat, terminum procedentem identificari cum principio producente: sed terminus, qui procedit intra Deum, Deus est; cum nihil possit intra Deū procedere, quod Deus non sit: atqui principium producens est etiam Deus; quia nihil potest intra Deum producere, quin Deus sit: igitur Deus procedens identificatur cum Deo producente. Vnde vltius sequitur, aut idem procedere à seipso, aut Deum procedentem distingui à Deo producente: vtrumque autem implicat: ergo. Ratio verò dubitandi ex parte subiecti est, quia processio realis immanens, qualis est diuina, requirit potentiam passiuam, in qua recipiatur: implicat autem potentia passiuam in Deo actu puro: ergo.

2. Dico primò. Est in Deo vera & realis processio, qua verè & propriè aliquid intra Deum producitur. Assertio est de fide ex illo Ioannis 8. *Ego, inquit Christus, ex Deo processi: & Ioannis 15. Spiritus sanctus, qui à Patre procedit, quæ loca Patres intelligunt contra Sabellianos de vera & reali processione. Fundamentum est, quia in Deo est verè & propriè Pater, verè & propriè Filius, vt sæpe Scriptura testatur. Sed de ratione Patris est generare, de ratione verò Filij generari: est igitur in Deo realis processio, quæ & Pater generat, & Filius generatur.*

3. Probatur secundò ratione. In Deo sunt tres personæ distinctæ realiter, Pater, Filius, & Spiritus sanctus, Matth. ultimo: nulla autem in Deo esse potest distinctio realis, nisi in reali origine & processione fundata: ergo. Minor probatur, quia omnis distinctio, quæ non fundatur in origine procedentis & producentis, prouenit ex limitatione naturæ, quæ Deo enti illimitato & infinito repugnat.

4. Tertiò. Ponere in Deo realem processionem, nullam inuoluit implicantiā, & summam arguit naturæ fecunditatem,

quæ Deo neganda non est; nam qui alios parere facit, ipse sterilis erit? *Esaiæ 66.* Confirmatur, quia si in nobis intelligendo & amando aliquid producere, perfectio est, cur non in Deo summè productio? Quod autem per hanc processionem aliquid intra Deum producat, constat, quia implicat, dari processionem sine re procedente, & vniuersaliter productionē sine termino producto, cum productio sit ipse terminus in produci.

5. Dico secundò. Hæc processio non est in Deo per modum emanationis transientes, sed immanentis; non per modum effectus à causa, sed per modum termini consubstantialis principio producenti, in eadem natura subsistentis. Conclusio est Catholica contra Arianos. Probatur hoc Theologico discursu. Terminus huius processionis est Deus: etenim ipse Christus, qui Ioan. 8. de ipso dixit, *Ego ex Deo processi* Ioan. 1. dicitur *Vnigenitus Filius Dei*, & Spiritus sanctus, qui Ioan. 15. dicitur à Patre procedere, Act. 5. dicitur Deus: *Cur, inquit Petrus Ananias, Tentauit Sathanas cor tuum te mentiri Spiritus sancto?* quem paulò post appellat Deum: *Non es, inquit, mentitus hominibus, sed Deo.* Legatur Cyrillus lib. 13. de thesauro cap. 2. ubi hunc locum explicat. Atqui non potest esse verus Deus, nisi processio sit immanens & consubstantialis principio producenti. Nam verus Deus est, qui veram Dei naturam habet: veram autem Dei naturam non habet, qui eandem numero naturā Dei producentis non participat: quia cum hæc nequeat multiplicari; qui eandem numero Dei naturam non participat, veram Dei naturam non habet, atque adeo verus Deus non est: sed nisi processio hæc sit immanens & consubstantialis principio producenti, terminus ex ea procedens non participaret eandem numero naturam principij producentis, quia hæc nequit participari à termino producto nisi media productione: ergo si hæc non est immanens & consubstantialis naturæ producenti, non poterit participari à procedente.

*Esaiæ 66.**Arian.**Ioan. 8. &**Ioan. 15.**Act. 5.**Cyrillus.**Ioan. 8. & 15.**Sabelliani.**Matth. ultimo.*

Augustin,

6. Vnde Theologi ad explicandam hanc consubstantialitatem termini producti cum principio producente, ut solent particulā, *de*, quoniam ex Augustinolib. de Natura Boni cap. 26. particula *de*, consubstantialitatem termini procedentis cum principio producente expressius importat, quā particula, *ex*. Dicuntur enim creaturæ procedere *ex* Deo, non autem *de* Deo. Contrā verò Filius & Spiritus sanctus verius & magis propriè dicuntur procedere *de* Deo, quā *ex* Deo.

7. *Obijcies* Primò. Terminus productus procedit distinctus realiter à producente; ergo procedit per modum effectus à causa. Respondeo negando consequentiā. Etenim ut aliquid procedat per modum effectus à causa, non sat est, procedere distinctum realiter à producente, sed præterea requiritur, ut non procedat eadem necessitate, quā existit ipsum producus. Atqui terminus productus in diuinis procedit eadem prorsus necessitate, quā existit ipsum producus. Cuius ratio est, quia procedere ut effectum à causa ex vi nominis importat dependentiam producti à causa ipsa producente; quæ dependentia nulla esse potest, ubi productum procedit cum eadem numero natura, & necessitate essendi cum ipso producente.

8. *Obijcies* Secundò. Implicat realiter produci terminum, non productum omni eo, cum quo terminus ipse formaliter identificatur. Ergo implicat in diuinis produci personam, non producta natura. cum qua persona ipsa formaliter identificatur. Confirmatur. Implicat produci gradum corporis, cum eo non producto gradu substantiæ: sed magis identificatur natura diuina cum propria personalitate, quā gradus substantiæ cum gradu corporis. Respondeo negando antecedens, quando id, cum quo terminus identificatur, ob sui infinitatem est immultiplicabile: talis est natura diuina, quæ sicut ob suam infinitatem & illimitationem est immultiplicabilis, ita & improductibilis: personalitas verò licet sit infinita in suo genere, quia tamen non est infinita in genere personalitatis simpliciter, ideo multiplicabilis est, atque adeò producibilis.

9. *Dices*. Ex hoc tantum discursu sequitur, naturam diuinam, non multiplicari simul cum processione, non autem cum eā ipsa identificari. Respondeo hoc etiam sequi ob infinitatem in omni genere, ob quam habet, ut nulli perfectioni opponatur, atque adeò cum quauis perfectione identificetur. Nam tota ratio distinctionis est aut oppositio, aut limitatio: natura autem diuina ob suam infinitatem in omni genere perfectionis nullam habet neque oppositionem, neque limitationem, ac proinde identificatur cum quauis perfectione diuina. Ad confirmationem nego consequentiā. Quoniam adæquata ratio, cur cum gradu cor-

poris necessariò comproducat gradus substantiæ, non est tantum identificatio, sed etiam limitatio.

10. Ad priorem rationem dubitandi sumptam ex termino, concedo maiorem de identificatione adæquatā, & in ratione producentis formaliter; nego de inadæquatā, & in ratione communicantis. Natura enim diuina non est principium productionis, sed tantum communicationis, ut infra ostendimus; sola autem persona per relationem est principium productionis formaliter. Terminus autem procedens non identificatur producenti adæquatē, & in ratione producentis formaliter, sed inadæquatē, & in ratione communicantis; quia non identificatur cum persona ipsa producente secundum perfectionem relatiuam, secundum quam persona est formaliter productiua, eique formaliter opponitur; sed secundum perfectionem absolutam, secundum quam non est formaliter productiua, sed communicatiua, eique formaliter non opponitur: nam formalis oppositio inter terminum productum & principium producus attenditur solum penes rationem producendi, non autem communicandi. Cum non implicet, idem communicari alteri, & nihilominus manere in ipso communicante. Nam communicare, est ita dare esse alteri, ut illud retineatur ab ipso dante. Contrā verò producere, est à seipso distinctum aliquid dare; cum enim productum non contineatur in producente formaliter, sed tantum virtute, non potest fieri extra producus, nisi ut distinctum ab ipso producente. Hinc fit, ut productum in diuinis ratione naturæ, quam per communicationem accipit, procedat consubstantialiter producenti, & vnus prorsus Deus cum illo; ratione verò hypostasis, quam per productionem accipit, procedat ut distincta persona à producente.

11. Ad posteriorem verò rationem dubitandi, nego maiorem: quoniam processio diuina non distinguitur à parte rei à termino procedente; hic autem cum non sit actus accidentaliter, sed terminus substantialiter, in eadem Deitate subsistens, nullam requirit potentiam passiuam, in qua recipiatur.

SECTIO II.

An duplex sit tantum processio passiuā in diuinis?

12. **R**ATIO dubitandi est, quia vel in Deo est processio per actus immanentes intellectus & volitionis, vel per alias actiones immediatè consequentes naturam. Si primum, vna tantum erit processio, sicut vna est actio immanens, quæ simul est intellectio & volitio in Deo.

13. Confirmatur I. quia processio increata est

ra est infinita; nequit igitur esse multiplex. Consequentiam probō, tum quia processio infinita est adæquata virtuti infinitæ; non possunt autem eiusdem virtutis esse plures actus adæquati; tum quia productio infinita continet quidquid perfectionis esset in qualibet productione distincta, alioqui non esset infinita in genere productionis. Tum quia natura diuina per quamlibet productionem adæquat se communicat; non igitur potest pluribus productionibus se communicare; alioqui nulla productio foret adæquata & infinita.

14. Confirmatur 2. Processio specificatur à termino formali; sed hic est vnus, ipsa scilicet natura, cum qua processionēs diuinę identificantur. Si secundum: non erit maior ratio, cur sint duę, & non plures processionēs, cum natura diuina ex se non habeat, vnde potius ad has, quàm ad illas determinetur: cum ex se sit infinita ad nullam certam actionem determinata.

15. Dico. Duę tantum sunt processionēs passiue in Deo, altera per intellectum, quā gignitur Verbum, altera per voluntatem, quā spiratur Amor: Ambę distinctę realiter, ambę quasi specie diuersę. Assertio est de fide, etenim de fide est, duas tantum esse personas procedentes realiter distinctas in Deo, Verbum, & Spiritum sanctum: igitur de fide est, duas esse in Deo tantum processionēs passiuas distinctas realiter, Verbi scilicet, & Amoris. Consequentia patet, quia processio se habet ad terminum procedentem, vt fieri ad factum esse. Huius Catholicę veritatis ea est ratio, quoniam processionēs diuinę sunt per operationes immanentes: in Deo autem agente intellectuali perfectissimo non possunt, nisi duę tantum operationes immanentes reperiri, intellectio nimirum, & volitio distinctę virtualiter.

16. Quodd autem istę processionēs quasi specie differant in Deo, docet Sanctus Thomas quæstione decima, de potentia articulo secundo ad duodecimum. Cuius ratio est, quia diuersitas processionum desumitur ex diuersitate terminorum procedentium: sed termini diuinarum processionum, etsi ratione naturę, cum qua identificantur, sint vnum, non modò specie, sed etiam indiuiduo; ratione tamen hypostasum, quibus distinguuntur, sunt quasi specie diuersę. Minor probatur, nam termini diuinarum processionum sunt Verbum, & Spiritus sanctus, qui sunt hypostasēs diuersę quasi specie ac rationis. Notanter dixi, quasi specie, quia in Deo non datur propria compositio ex genere & differentia, quia non datur in Deo metaphysica præcisio generis & differentię, cum tales præcisiones repugnent enti illimitato & infinito in omni genere perfectionis.

17. Ex his infero 1. Trinitatem diuinarum personarum, in eadem natura subsistentium, hoc pacto: In Deo sunt duę processio-

nes passiue realiter distinctę: igitur sunt duę personę procedentes realiter etiam inter se distinctę: atqui hæ necessariò supponunt aliam personam realiter ab ipsis distinctam: ergo tres sunt personę in Deo. Prior consequentia patet, quia duę processionēs reales identificant sibi duos terminos distinctos realiter. Minorem probō: nam hæ duę processionēs necessariò sunt ab alio productę, non à natura, cum qua identificantur, quia implicat productum identificari cum producente, alioqui idem produci posset à se ipso: non à se ipsis mutuo; quia implicat causam produci à suo effectu prima productione; sequeretur enim, quod idem simul existeret & non existeret; vt enim illa posset producere, deberet existere, quia nulla virtus non existens est apta ad producendum; vt autem posset prima productione produci, deberet non existere, quia quod præexistit non potest esse terminus primę productionis, cum prima productio sit ad primam existentiam rei: implicat ergo, quod prima productio supponat existentiam ipsius rei producendę: ergo implicat, vt causa primò producat à suo effectu, atque adeò, quod diuinę processionēs sese mutuo primò producant: ergo necessariò supponunt aliam personam, à qua primò producantur, quę cum sit verus Deus, non minus quàm personę ipsę productę; cum quę verus Deus esse non possit, nisi in eadem Deitate subsistat, necessariò consequitur, vt ipsa simul cum duabus personis productis ternarium numerum diuinarum personarum in eadem natura subsistentium integret.

18. Infero secundò. Hanc personam, quę supponitur à duabus personis procedentibus, necessariò esse improductam. Nam aut esset producta à natura, aut à Verbo, & Spiritu sancto, aut ab alia persona distincta; non à natura, à qua non distinguitur; implicat enim productum à producente non distinguui. Non à Verbo & Spiritu sancto, quia nequit productum suum produciens prima productione producere. Non ab alia persona distincta: tum quia in Deo non potest esse alia productio, quàm per intellectum & voluntatem, quę adęquantur per Verbum & Spiritum sanctum. Tum quia non esset maior ratio, cur illa ab alia producta non esset: & rursus illa ab alia, & sic in infinitum. Sistendum igitur est in vna, quę ita sit principium Verbi & Spiritus sancti, vt ipsa ab alia producta non sit. Quod non obscure docuit Christus Ioan. 5. Pater, inquit, habet vitam Ioan. 5. in semetipso: hoc est, vt Augustinus explicat 15. de Trinit. c. 26. ab alio non participatam & origine communicatam. Vnde solus Pater, vt ibidem inquit Augustinus, non est de alio, ideo solus ingenuus, quę est propria notio Patris, vt suo loco dicemus.

19. Infero tertio. Hanc personam improductam, quę in Trinitate est prima, & reliquarum producta, aliam esse non posse, quàm

S. Thomas.

Augustin.

quàm personam Patris cum proprietate spiratiua: hoc autem sic ostendo. Omnis natura substantialis necessariò sibi determinat aliquam hypostasim, quæ sit proportionatum complementum omnium suarum operationum; cum omnis natura substantialis requiratur aliquam hypostasim, ut complementum suarum operationum. Sed hypostasis primò completiua omnium operationum diuinæ naturæ ad intra alia esse non potest, quàm personalitas Patris cum proprietate spiratiua: ergo. Minorem probo, quia natura diuina est operatiua ad intra per actus intellectus & voluntatis: ergo hypostasis, quæ illam primò cõplet in ordine ad omnes suas operationes, est personalitas Patris cum proprietate spirandi. Consequentia probatur, nam hæc quæ personalitas Patris est, complet principium intellectiuium, quia cum hoc sit generatiuum, non potuit ad producendum compleri, nisi paternitate, tanquam forma hypostatica, quæ in Deo est proprium complementum virtutis generatiuæ: quæ verò proprietas spiratiua est, complet principium volitiuium. Nam cum hoc sit productiuium Amoris, compleri non potuit, nisi proprietate spiratiua, quæ est proprium complementum voluntatis. Quia verò generare est solius primæ personæ producentis per intellectum; spirare verò est etiam secundæ producentis per voluntatem, non potuit prima persona in ratione personæ cõstitui personalitate spiratiua cum proprietate generandi, sed potiùs personalitate generatiua cum proprietate spirandi: tum quia priùs debuit constitui ut generatiua, quàm ut spiratiua; nam est generatiua per intellectum, spiratiua verò per voluntatem, quæ intellectus operationem supponit: complementum autem virtutis generatiuæ in diuinis non est spiratio, sed paternitas: Non potuit autem cõstitui ut generatiua; quin etiam constitueretur ut persona realiter distincta à termino generando: ego si priùs debuit constitui per Paternitatem, tanquam per virtutem fecundam ad generandum, per eandem constitui debuit hypostaticè distincta à termino ipso generando. Tum quia virtus spiratiua debuit esse communis secundæ personæ: non esset autem illa communis secundæ personæ, si personaliter constitueret primam, quia de ratione personalitatis est incommunicabilitas. Ob eandem rationem nõ potuit prima persona hypostaticè constitui utrâque relatione paternitatis scilicet & spirationis, sed sola paternitate cum proprietate tantum spirandi, quia proprietas, quæ non constituit formaliter personam, potest alteri communicari; secus quæ personam formaliter constituit.

20. Infero quartò. Non posse in Deo esse plures personas, quàm tres assignatas. Fundamentum est, quia omnis multiplicatio personarum in Deo necessariò fundari debet in origine producentis & producti. Nequit autem in Deo esse alia origo,

quàm per intellectum, & voluntatem. Igitur nequeunt in Deo esse aliæ, personæ, quàm tres assignatæ. Minor cum consequentia constat. Maior probatur, nam omnis personarum multiplicatio, quæ non fundatur in origine producentis & producti, aut est per subsistentias absolutas, aut relatiuas alterius generis: utrâque importat imperfectionem repugnantem diuinis personis. Nam prior, importat limitationem in ipsis personalitatibus absolutis, quæ cum ex natura sua non perant distingui, sicut perunt distingui relatiuæ propter oppositionem, quam essentialiter includunt, si distinguuntur, necessariò distinguuntur propter limitationem, cum nequeat aliud caput distinctionis fingi: atqui omnis distinctio in limitatione fundata repugnat Deo enti infinito, & illimitato: ergo. Posterior verò supponit distinctionem, & limitationem in extremis ipsis, in quibus fundatur. Nam omnis relatio, quæ non fundatur in origine producentis & producti, aut est similitudinis, & dissimilitudinis, aut æqualitatis & inæqualitatis, aut mensuræ & mensurati: omnes istæ supponunt distinctionem, atque adeo limitationem extremorum, quæ dicuntur similia vel dissimilia, æqualia vel inæqualia, mensurantia vel mensurata: ergo.

21. Neque multiplicari possunt plura Verba, aut Amores notionales in Deo. Quia vel multiplicarentur specie, vel numero; non specie, quia omnis diuersitas specifica Verbi, vel Amoris est sumenda aut ex termino, aut ex modo tendendi diuerso; non ex modo tendendi diuerso, quia hic semper est vnus & idem, utpote infinitus & inuariabilis: non ex termino, quia hic aut diuersificatur ex modo tendendi, aut ex obiecto; at hæc in Deo semper sunt inuariabiliter eadem, utpote ex se necessariò determinata ad vnum. Non numero, nam sola multiplicatio numerica fundatur in limitatione & finitudine termini procedentis: sed tam Verbum, quàm Amor in Deo procedit infinitus & illimitatus, non solum in genere perfectionis absolutæ, sed etiam relatiuæ: ergo sicut implicat, procedere in distincta numero natura, ita in distincta numero subsistentia, quia non est minus infinitus in genere personalitatis, quàm naturæ. Confirmatur, quia si plura essent Verba, vnum non contineret indiuidualem perfectionem alterius; ac proinde vnumquodque procederet limitatum in perfectione ipsa indiuiduali; ergo non procederet secundum omnem perfectionem possibilem Verbi.

22. Infero 5. Inter personas procedentes necessariò vnā, nempe Filium, esse alterius personæ, nempe Spiritus sancti, productiuam. Ratio, quia cum in diuinis personis non distinguantur, nisi per originem producentis & producti, si Filius non esset principium Spiritus sancti, ab eo distingui non posset. Cæterum Spiritus sanctus, cum sit termi-

nus

nus amoris, & in Deo non sint aliæ processionibus, quàm intellectus & voluntatis, nequit esse alterius personæ productiuus, sed in ipso felicissimè sistit & completur vltima processio diuina.

23. Ad rationem dubitandi concedo, processionibus diuinis esse per actus intellectus & voluntatis. Nego tamen inde sequi, vnam tantum esse processionem. Nam esto intellectio & volitio essentialis sit vna in Deo, adhuc tamen processio passiva potest esse multiplex, quia hæc non multiplicatur per actus essentielles, sed per terminos notionales, qui in diuinis multiplicantur. Cur autem in Deo non sit vna tantum processio passiva adæquans fecunditatem vtriusque actus intellectus & voluntatis, aliunde probari non potest, quàm ex fide, quæ constat, in Deo esse duas personas productas, & consequenter duas processionibus passivas.

24. Ad priorem confirmationem, distinguo antecedens: est infinita intensiue, concedo; ex ensiue, nego. Vnde negatur consequentia intellecta de multiplicatione extensiua. Ad cuius primam probationem distinguo minorem: nequeunt eiusdem virtutis esse plures actus adæquati extensiue, concedo; adæquati intensiue, nego. Nam potest eadem virtus vniuoca extendi ad plures effectus quorum vnusquisque sit adæquatus intensiue, nullus adæquatus extensiue. Ad secundam probationem patet ex prima. Ad tertiam concedo, naturam diuinam per quamlibet processionem communicare se adæquatè & infinitè intensiue, non autem extensiue; cum sit vltèrius communicabilis per aliam processionem extensiue: sicut per quamlibet personalitatem eadem natura terminatur adæquatè & infinitè intensiue, non autem extensiue.

25. Ad posteriorem verò confirmationem, nego minorem: licet enim processio diuina in ratione communicationis, specificetur à termino formali, qui est natura diuina; in ratione tamen productionis specificatur à termino totali, qui est ipsa persona producta.

SECTIO III.

An præter Processiones passivas, ponendæ sint actiue, tum à passivis, tum inter se distinctæ?

26. **P**RIO R dubitandi ratio sumitur à rebus creatis, in quibus actio & passio re ipsa distinguuntur realiter, sed ambæ identificantur realiter cum termino producto; ergo etiam in Diuinis, productio actiua non distinguitur à passiva, sed vtræque identificatur cum persona producta: dicitur autem actiua per habitudi-

nem ad producens; passiva verò per habitudinem ad productum. Confirmatur, quia non solum productio passiva, sed etiam actiua est realis, emanans à persona producente; est enim ipsius veluti causalitas, & immediatus terminus, quo formaliter communicat esse termino vltimato. Implicat autem cum producente identificari non solum terminum vltimatum, Quod, sed etiam immediatum, Quo, nam etiam is producit ab agente; ergo etiam is distingui debet à producente.

27. Posterior dubitandi ratio est; quia origo actiua in Deo intrinsecè constituitur per relationem personæ producentis, atqui relatio personæ producentis in Deo est duplex distincta realiter, altera in Patre respectu Filij, quæ generatio dicitur; altera in Patre & Filio respectu Spiritus sancti, quæ spiratio actiua nuncupatur.

28. **D**I C O primò. Præter duas processionibus passivas in personis productis, ponendæ sunt duæ actiue in personis producentibus, realiter à passivis distinctæ, ipsæque correspondentes; vt generatio actiua in Patre, quæ responder passivæ generationi Verbi, quæ natiuitas dicitur; & spiratio actiua in Spiratore, quæ responder spirationi passivæ Spiritus sancti, quæ appropriato nomine processio nuncupatur. Conclusio est S. Thom. Doctoris, 1. p. q. 41. art. 1. ad 2. & communis Scholasticorum cum Magistro in 1. dist. 26. Fundamentum est, quia origo actiua in Deo est per modum actus perfectè immanentis: de ratione autem actus perfectè immanentis est, vt sit perfectè idem cum principio producente: ergo origo actiua in Deo est idem cum principio producente, realiter distincta à termino producto; & consequenter, præter duas processionibus passivas realiter distinctas, ponendæ sunt duæ actiue realiter à passivis distinctæ, in principio ipso producente. Maior constat, nam origines in Deo sunt per actus intellectus & voluntatis, qui sunt perfectissimè immanentes. Minor patet, tum ex nomine ipso, nam immanens dicitur, quòd manet in ipso principio, à quo est: tum ex discrimine inter actum immanentem & transeuntem, nam transiens transit in terminum productum, cum quo realiter identificatur; immanens verò manet in ipso principio producente.

29. Explico, ipsa essentialis intellectio Patris, quatenus determinata relatione Paternitatis, est actiua productio personæ gignentis, & actualis communicatio naturæ intelligentis, sicut eadem essentialis intellectio, quatenus determinata relatione Filij, est actualis processio Verbi, & passiva communicatio eiusdem naturæ intelligentis: similiter eadem essentialis volitio, quatenus determinata proprietate spirationis, existente in Patre & Filio, est ipsa actiua productio Spiratoris, & actualis communicatio naturæ volentis. Contrà verò, eadem essentialis volitio determinata relatione Spiritus sancti,

S. Thom.

Magister
& reliqui
Scholastici.

sancti,

sancti, est actualis processio Amoris notionalis, & passiva communicatio eiusdem naturæ volentis. At non minus intellectio & volitio actualis, determinata relatione producentis, est intrinseca principio producti, quam eadem determinata relatione producti, est intrinseca termino producti; ergo non minus ponenda est actiua origo producentis, intrinseca principio producenti, quam passiva origo producti, intrinseca termino producti.

30. Confirmo. Nam actiua productio est transcendentalis ordo producentis ad productum, sicut passiva est transcendentalis ordo producti ad producentem; respicit enim productum suum producentem formaliter per productionem, sicut producentem suum productum per processionem. Nequit autem realis ordo identificari cum termino, ad quem est. Ergo nequit actiua productio in Deo identificari cum termino producti, sed cum principio ipso producente. Minorem probo, quia repugnat esse respectum realem sui ad se ipsum, ergo repugnat respectum transcendentalem identificari cum termino, ad quem est.

Henricus.
Argentini.
Ægidius.

31. Dico secundò. Origines actiue non distinguuntur realiter inter se. Est communis Scholasticorum, exceptis Henrico in summa, p. 2. art. 60. q. 1. & Argenti in 1. dist. 13. q. 1. art. 2. cum suo Ægidio. Fundamentum nostræ assertionis est, quia origines actiue in Deo distinguere non possunt, nisi per proprietates principiorum producentium: sed proprietates principiorum producentium in Deo non distinguuntur realiter; ergo nec eorum origines actiue. Maior constat, nam illæ distinguere non possunt per actus essentielles, qui communes sunt omnibus personis. Minorem probo, nam proprietas, quæ Pater generat est Paternitas; proprietas, quæ Pater & Filius proximè spirant, est relatio Spiratoris; sed hæc non distinguuntur à Paternitate & Filiatione; est enim eadem in Patre & Filio, ut infra; ergo nec spiratio actiua distinguitur realiter à generatione actiua: consequentia elucet, quia origines non habent unde distinguantur, quam ex proprietatibus principiorum producentium.

32. Dico 3. Generatio actiua dicit solam Paternitatem, Spiratio verò actiua paternitatem & filiationem; ergo spiratio actiua, saltem ratione filiationis, quam includit, distinguitur à generatione actiua. Respondeo negando, Spirationem actiuam proximè & formaliter dicere paternitatem & filiationem, sed relationem spirationis communem Patri & Filio, in quibus virtus ipsa spiratiua subsistit, tanquam in suppositis distinctis, quæ distincta supposita origo ipsa spiratiua remotè tantum connotat; origo autem actiua vnitatem, aut diuersitatem sumit à virtute proximè originante, non à supposito remotè complente, ut infra.

33. Dico tertio. Etiam si actiue origines non distinguantur ex natura rei inter se,

adhuc simpliciter dicendæ sunt duæ origines, non tamen duæ res. Fundamentum est, quia cum origines sint transcendentales respectus ad terminos originatos, numerantur ad numerationem terminorum originatorum: sed termini originari sunt duo, Filius & Spiritus sanctus, ergo & eorum origines dicendæ sunt simpliciter duæ, etiam si in se, & ratione principij sit vna; sicut relatio Spiratoris, quamvis re ipsa non sit distincta à Paternitate & Filiatione, quia tamen respicit terminum distinctum, nempe Spiritum sanctum, numeratur ut distincta relatio à paternitate & filiatione. Cuius ratio est, quia relatiua, cum totum eorum esse sit ad alterum, nempe ad terminum, multitudinem sumunt à termino, quem respiciunt, non à fundamento, in quo sunt. Eadem ratio probat posteriorem assertionis partem, quia cum res non multiplicetur ad multiplicationem termini extrinseci, sed subiecti intrinseci; non possunt actiue origines dici duæ res, etiam si dici possint duæ origines, vel respectus simpliciter, quia fundamentum est vnum.

34. Ad priorem dubitandi rationem nego consequentiam; tum quia in creaturis non datur actio perfectè immanens. Nam vel illa est formaliter transiens, & tota recipitur in termino, à qua extrinsecè tantum denominatur agens agere; vel formaliter immanens, & ea tantum subiectiue recipitur in principio producente. In Deo autem est perfectissima actio immanens, quæ perfectissimo modo recipitur in principio producente per omnimodam identitatem: & consubstantialitatem in ipso principio producente; non esset autem illa perfectissimo modo immanens, si tantum recepta in persona producta, extrinsecè tantum denominaret personam producentem, quia adhuc posset illam perfectiori modo denominare, nempe per intrinsecam identificationem cum illa: tum quia in creaturis actio & passio distinguuntur tam à termino producti, quam à principio producente: unde possunt esse transcendentales respectus, quibus tam producentem respiciat productum, quam productum producentem, quia cum neutro identificatur formaliter; at verò processio in diuinis non distinguitur à termino producti; unde licet sit realis respectus, quo productum respiciat formaliter producentem, non tamen potest esse realis respectus, quo producentem respiciat formaliter productum.

35. Ad confirmationem nego, originem actiuam esse per modum realis emanationis à principio producente, sed per modum actionis immanentis, actu influentis in terminum ipsum productum. Hoc autem non est, esse tantum per modum principij, sed actualis etiam originis, quatenus hæc eadè existens in persona producente & producta, est actiua & passiva communicatio naturæ. Unde nego, originem actiuam identificari non posse cum principio producente,

cum

cum non sit causalitas ab ipsa causa realiter distincta, licet impliciter illam adæquate identificari cum origine passiva, quæ identificatur cum termino originato.

36. Ad posteriorem rationem dubitandi, distinguo de relatione producentis; nam alia est quæ formaliter constituit personam, alia quæ solum complet proximum principium producendi; origo autem actiua nõ constituitur formaliter per relationem, quæ formaliter constituit personam, sed quæ formaliter complet proximum principium producendi; hæc autem non est duplex distincta realiter in Patre & Filio, proinde nec origines actiue, existentes in Patre & Filio, erunt realiter distinctæ inter se.

SECTIO IV.

An Processiones Diuine sint operationes intellectus & voluntatis?

Durandi.

37. **P** R I M A sententia negat. Est Durandi in primo distinct. 6. quæstione secunda, & distinctione vigesima septima, quæstione tertia, numero decimo opinantis, processionem diuinam non esse per se & formaliter operationem intellectus & voluntatis, sed tantum naturæ: quatenus hæc ratio præcedit intellectum, & voluntatem, adeo ut si per impossibile Deus non esset intelligens & volens, adhuc esset productiua ad intra. Fundamentum ipsius est, quia fecunditas virtutis productiue in Deo nõ oritur immediatè ex eius intelligere & velle, sed ex perfectione & infinitate nature: ergo processionem diuinam non sunt per se operationes intellectus & voluntatis, sed solius nature: consequentia patet. Antecedens probatur, quia secundum eandem proportionem competit fecunditas Deo & creaturis: sed nulli creaturæ competit fecunditas, quatenus intelligens & volens est formaliter, sed per aliquid prius. Si enim calor esset intelligens, aut volens, eodem modo produceret calorem, atque producit nunc: ergo quod Deus sit intelligens aut volens, materialiter se habet ad productionem personæ.

38. Confirmat primò. Nam vel actus intellectus & voluntatis sunt principia productionum, vel productiones ipsæ: neutrum dici potest; ergo. Non primum, quoniam id, cuius conditio est opposita fecunditati, non potest esse principium, quo aliquid producatur; cum omnis productio oriatur ex fecunditate: sed conditio actus intelligendi & volendi est opposita fecunditati; ergo non possunt esse principia, quibus personæ diuinæ producantur. Minor probatur, nam actus intelligendi & volendi sunt ex natura sua infecundi. 9. Metaph. tum quia sunt actus immanentes, quorum est, in suo tan-

tum principio manere, cum tamen omnis productio aliquo modo transeat à principio ad terminum productum. Tum quia sunt actus purè intentionales, qui solum versantur circa objecta representatiuè, non autem productiue. Tum quia sunt vltima perfectio, & operatio nature intellectualis: igitur repugnat, ex ijs vltiorem perfectionem consequi, quæ sit ipsi intelligenti & volenti intrinseca, aliàs non esset vltima. Non secundum, tum quia productiones personarum sunt actus notionales, non essentielles: intelligere autem & velle sunt actus essentielles. Tum quia, si actus intelligendi & volendi essent productiones personarum, cuilibet personæ compereret producere Filium & Spiritum sanctum: quia cuiusque competit productio, competit & producere: sed cuilibet personæ competit intelligere & velle, ergo cuilibet compereret producere Filium & Spiritum sanctum; quod est hæreticum. Tum quia productiones personarum differunt realiter: intelligere autem & velle non differunt realiter. Confirmat secundò, quia Patres docent, Filium à Patre naturaliter gigni; non igitur per intellectum.

39. **S** E C U N D A sententia affirmat. Est Sancti Thomæ 1. p. quæst. 27. ar. 3. Syluij ibid. & communis Scholasticorum, qui Durandi opinionem norant, vt temerariam, & erroneam, eò quod in re grauissima à communi sensu Patrum, & modo loquendi Scripturæ recedat. Est igitur hæc sententia, tanquam vera, & fidei principij conformior amplectenda. Cuius primum fundamentum sumendum est ex sacra Scriptura, in qua Filius dicitur *Verbum*, *Sermo*, *Sapientia*, *Imago*. Atqui *Verbum*, *Sermo*, *Sapientia*, *Imago* sunt proprii termini intellectus. *Verbum* namque dictione exprimitur, dictio autem est propria intellectus operatio, quæ *Verbum* in se ipso producit. *Sermo* ore profertur & explicatur: os autem pro intellectu in Scriptura sacra usurpatur. *Sapientia*, & *Imago* est proprius partus & proles intellectus. Spiritus Sanctus verò appellatur *Charitas*, *Amor*, *Donum*, vt colligit Augustinus 15. de Trinit. à cap. sexto, vbi, quamuis affirmer, Charitatem etiam de Patre & Filio dici; ad denotandam tamen propriam Spiritus sancti productionem, quæ per actum voluntatis originatur, peculiariter ait, appropriari Spiritui sancto.

40. Est autem ex S. Thoma 1. p. quæst. 37. art. 1. notandum discrimen inter nomina, quibus Spiritum sanctum, eiusque processionem, & Verbum eiusque productionem significamus. Nam ad exprimenda ea, quæ sunt propria Filij, habemus propria nomina, *Dictio* scilicet & *Verbum*, quæ notionalem actum, & terminum intellectus important: ad exprimenda verò ea, quæ sunt propria Spiritus sancti, caremus proprijs vocibus, & ideo vtimur communibus *Charitatis* & *Dilectionis*. Ex his autem apertè colligimus, processionem Spiritus sancti esse per actum

S. Thom.
Syluius &
reliqui
Scholastici
contra Du-
randum.
Censura o-
pinionis.

Augustin.

S. Thomas.

Metaph. 9.

actum

Aristoteles.
S. Thomas.

actum voluntatis; nam *Charitas, Amor, Donum*, sunt propriae voluntatis operationes, & termini. Est enim *Donum*, teste Philosopho, & Sancto Thoma 1. p. quaest. 38. art. 2. *Datio irredibilis, quae non datur intentione retributionis, sed gratuiti amoris.* Vnde primum, quod amato damus, est amor ipse, quo illi bonum volumus. Hinc fit, ut Amor habeat rationem primi doni. Cum igitur Spiritus sanctus procedat ut Amor, procedit ut primum Donum: proinde rectè ex eo colligimus, Spiritus sancti esse productionem per actum voluntatis.

41. Et sanè temeraria est Durandi expositio, asserentis hæc omnia de diuinis personis dici per quandam adaptationem ad ea, quæ inueniuntur in imagine creata: nam ex eo, quod in imagine creata, quæ procedit per actum naturæ intellectualis, prior est emanatio per intellectum, quàm per voluntatem, fit ut in diuinis Filius, qui procedit prima emanatione, per quandam appropriationem dicatur procedere per modum intellectus: Spiritus verò sanctus, quia procedit secunda emanatione, dicatur procedere per modum voluntatis; cum reuera uterque procedat ex fecunditate naturæ, concomitanter tantum se habentibus intellectu, & voluntate. Hæc, inquam, expositio temeraria est: tum quia est contra Patres, tum quia in re graui absque urgente necessitate improprie Scripturæ interpretatur; unde occasionem præbet eodem modo interpretandæ, quæ de diuinis processionibus dicuntur.

42. Secundum fundamentum desumendum est ex discrimine, quod inter processionem Verbi, & Spiritus sancti intercedit. Nam fide certum est, processionem verbi esse generationem; eiusque terminum esse verè & proprie Filium; Spiritus sancti verò productionem nec esse verè & proprie generationem, nec eius terminum esse verè & proprie Filium. Hoc autem discrimen Durandus assignare non poterit: nam si vtrique processio eodem modo ex natura ipsa immediate proficiscitur, non est potior ratio, cur vna, quàm alia generatio dicatur.

43. Respondet Durandus, ideo secundam personam esse Filiū, eiusque productionem generationem, non autem tertiam; quia illa procedit per modum naturæ, hæc autem per modum voluntatis. Explicans autem, quid sit, Filium procedere per modum naturæ, Spiritum verò sanctum per modum voluntatis: nempe, quia Filius procedit vnus ab vno, & non à pluribus eiusdem ordinis, & gradus, quorū quilibet esset per se sufficiens ad totum perfectè producendum. Nam hoc est procedere per modum naturæ in rebus creatis, ad quarum proportionem diuina sunt explicanda. Spiritus sanctus verò, quia procedit à pluribus, nempe à Patre & Filio, quæ sunt principia eiusdem ordinis & gradus, quorum quilibet est per se sufficiens ad totum perfectè producendum, quia non perfectius producunt ambo, quàm

alteruter per se, propterea dicitur produci per modum voluntatis, non autem naturæ.

44. Sed contrà: tum quia non assignatur formale discrimen inter generationem vnus, & spirationem alterius, nam hæc non sumitur ex vnitatem, & multitudine principij materialis, sed vel ex diuerso modo tendendi ad terminum, vel ex diuersa virtute formali productiua; quæ in ipsius sententia sunt eadem in vtrique productione, nempe natura ipsa, idemque modus tendendi ad terminum est in vtrique productione per immediatam emanationem à natura. Tum quia, si vtrique processio immediatè manat à natura, non poterit inter illas ratio prioris, & posterioris assignari; quia cum vtrique à natura immediatè fluat, nulla maiore conditione ex parte termini, aut naturæ ab vna, quàm ab alia exigit, non erit potior ratio, cur vna persona ab vno, altera verò à duobus principijs producatur. Tum à priori, quoniam ad generationem per se requiritur, ut ad eam concurrat aliquod principium viuens, ut ex eius definitione constat; est enim productio viuientis à viuente à principio coniuncto in similitudinem naturæ.

45. Nec sufficit, ut hoc principium vitæ tantum materialiter, & per accidens ad generationem concurrat. Nam si homo concurreret ad producendum hominem, & non per proximum principium vitæ, etiam si aliqui in se viuens sit, quia tamen non concurreret, ut viuens formaliter, non diceretur Pater hominis producti. Constat de Adamo concurrente ad productionem Euz, cuius genitor non fuit, idque tantum ex eo, quoniam, & si ad eam producendam materiam subministravit, quia tamen illam non attingit potentia proxima vitali, sicut attingit productionem Abelis, medio semine à se deciso, quod semen est proxima potentia vitalis, quæ generans attingit genitum in creatis; Deus autem, cum aliam vitam non habeat, quàm intellectualem, si per eam ad productionem Filij non concurrat formaliter, non concurrat ut viuens formaliter, & per consequens non erit genitor, nec productum genitum; quia non procedit ab illo, ut à principio viuente formaliter, medio proximo principio vitæ. Igitur non tantum concomitanter, sed formaliter, & per se concurrat Deus per suum intelligere, tanquam per proximū principium vitæ ad generationem Filij.

46. Ad fundamentum Durandiconcedo, vim producendi ad intra radicari in fecunditate naturæ, quæ ob sui infinitatem postulat, ut sit in tribus suppositis; proximè ramen fundari in ipso intelligere & velle diuino, quod ob sui fecunditatem, non solum est actio grammaticalis obiecti, sed etiam principium & communicatio termini. Ad probationem verò antecedentis nego, secundum eandem proportionem conuenire Deo, & creaturis fecunditatem producendi

Durandus.

ad

ad intra : quia cum hæc sit propria Dei , quæ Deus est , non oportet , vt secundum eandem proportionem conueniat Deo , & creaturis . Nam neque in sententia Durandi creaturæ spirituali conuenit producere aliam substantiam sibi similem , etiam per actionem naturæ .

47. Secundò esto , quòd secundum eandem proportionem conueniat Deo , & creaturis , haud tamen secundum eandem proportionem arithmeticam , sed tantum geometricam : quæ in hoc consistit , quòd sicut creaturæ conuenit productio sui similis , radicaliter quidem à natura , formaliter verò ab aliqua proprietate accidentali : ita Deo producere personam sibi similem radicaliter conuenit ratione naturæ , formaliter verò & proximè ratione intellectus & volitionis . Quòd autem creaturæ non competat proximè producere sibi simile per intellectum & voluntatem , est ob imperfectionem talium potentiarum , quæ vt creatæ limitantur ad solam actionem grammaticalem obiecti : in creatæ verò ob sui perfectionem & secunditatem non solum tēdunt ad obiectum actione grammaticali , sed etiam ad terminum actione communicatiua reali . Quare negandum est , quod in hypothesi assumitur , nempe si per impossibile Deus non esset intelligens aut volens , adhuc esset fecundus & productiuus personarum , defectu proximi principij vitalis .

48. Ad primam confirmationem nego , conditionem actus intelligendi & volendi in diuinis esse oppositam fecunditati , quidquid sit in creaturis . Vnde falsum est , eos vt præcidentes à creatis , & increatis esse essentialiter infecundos , sed solum , vt contrarios ad rationem creati : quanquam etiam vt sic non sunt omnino steriles , nam & sunt productiui habituum , & specierum sui . Aristoteles autem loquitur de actibus immanentibus creatis , qui vt tales nec sunt productiui sui obiecti , neque sunt productiui extra principium , in quo sunt . Vnde pater ad primam & secundam probationem minoris . Ad tertiam verò dico , intellectum & volitionem esse vltimam perfectionem , non simpliciter , sed in ratione perfectionis intentionalis circa obiectum , non autem realis communicationis circa terminum , cui vltius potest se realiter communicare . Ad reliquas instantias patebit ex infra dicendis .

49. Ad secundam confirmationem respondeo , Patres pro actione naturali non intelligere actionem naturæ , vt condistinctam ab actione intelligibili , sed actionem necessariam , vt condistinctam ab actione contingente , & non assimilatiua naturæ , & principio producenti .

SECTIO V.

Quales sint operationes intellectus & voluntatis , quibus diuina Personæ producunt ?

50. **R**ATIO dubitandi oritur ex secundo argumento Durandi . Etenim si diuinæ personæ producunt per intelligere & velle , cum hoc sit commune omnibus personis , omnes personæ producerent . Declarandum igitur est , quale sit illud intelligere in Patre , quo Verbum gignit , quodque non sit in filio , & Spiritu sancto , qui Verbum non gignunt , quamuis idem obiectum intelligant ; qualēve sit illud velle in Patre & Filio , quo Spiritum sanctum spirant , quod non sit in Spiritu sancto , qui quamuis idem obiectum diligit , non tamen eandem personam spirat .

51. PRIMA sententia est Henrici in summa art. 54. q. 9. & 10. præcipuè ad 2. distinguētis nostro modo concipiendi cum fundamento in re , duos actus essentialēs in intellectu Patris , alterum , qui dicitur simplex notitia obiecti ; alterum , qui dicitur Verbum , & notitia declaratiua eiusdem obiecti . Per primum actum intellectus Patris constituitur fecundus , & productiuus secundi actus ; qui quatenus est perfecta notitia obiecti , est idem cum primo , de quo formatur , sola relatione producti à principio producentis distinctus . Idem docet de voluntate , in qua pariter distinguit simplicem affectum , quo voluntas diuina vt existens in Patre & Filio redditur fecunda & productiua feruentioris actus amoris , qui est idem cum primo , sola relatione spirati à spirante distinctus .

52. Fundamentum ipsius est duplex . Primum , quia in nobis distinguitur hic duplex actus , alter , quo intellectus passiuè mouetur ab obiecto , recipiendo in se simplicem notitiam illius ; alter , quem ipse in se actiuè producit , vt perfectam notitiam declaratiuam prioris . Item in voluntate simplex distinguitur affectus , quo illa se mouet ad obiectum , & feruens amor , quem , informata priore actu , in seipsa producit . Ergo proportionally idem dicendum est in Deo . Nam ex Richardo in ipsa creata natura legimus , quæ de natura increata sentire debemus .

53. Secundum fundamentum est , quia Verbum ex Augustino 15. de Trinit. c. 7. nascitur ex memoria fecunda intellectus , continente simplicem notitiam obiecti , ratione cuius simplicis notitiæ sit proximè productiua notitiæ perfectè declaratiuæ eiusdem obiecti : atqui hoc propriè dicitur Verbum : ergo .

54. Sed contrà : tum quia sine necessitate iste auctor multiplicat in Deo actus intelligendi ,

Durandus.

Henricus.

Richardus.

Augustinus.

Aristoteles.

Exponuntur Patres.

ligendi, & volendi. Nam licet tales actus in Deo distinctionem admittant ex parte obiectorum, nullam tamen admittere possunt diuersitatem ex parte modi tendendi ad eadem obiecta: quia modus tendendi in Deo semper est inuariabiliter idem, cum sit infinitus, & ab intrinseco necessarius; nec de imperfectiore tendere potest ad perfectiorem modum tendendi circa idem obiectum. Tum quia hinc sequeretur, tam Patrem producendo Verbum, quam utrumque spirando Amorem, perfici in notitia, & amore essentiali: hoc autem est contra Augustinum 15. de Trinit. cap. 14. & 17. Sequela probatur, nam ante productionem Verbi Pater intelligeretur cum sola simplici notitia suae essentiae, absque notitia declaratiua eiusdem; & uterque ante productionem Spiritus sancti cum solo simplici amore, absque feruenti dilectione essentiali: nam haec in sententia Henrici sunt termini, non principia actuum notionalium. Legatur Scotus in 1. distinct. 2. quaest. 7. §. ad questionem; ubi fuisse hanc sententiam impugnatur.

55. Ad primum fundamentum Henrici respondeo; quidquid sit de antecedente, negandam esse consequentiam: quoniam non quidquid reperitur in nostris actibus, attribuendum est Deo, quando illud imperfectionem inuoluit: cuiusmodi sunt simplex notitia & amor obiecti, cum negatione ulterioris perfectionis debitae. Ad secundum neganda est minor: nam principium generatum in Patre non est memoria potentialis & imperfecta, qualem ponit Henricus; sed actualis & perfecta, quae perfectam includit notitiam obiecti.

56. SECUNDA sententia est Scoti loco praecitato §. obij. contra. & §. sequente, distinguens duplicem actum in intellectu siue memoria Patris, alter est ipsum intelligere Patris, quod illi commune est cum reliquis personis, diciturque intelligere essentiali, quod respicit obiectum ut cognitum: alter est dicere Patris, quod est proprium ipsius, & respicit terminum formaliter ut productum, diciturque intelligere notionale. Porro neuter actus est ab altero, quia nec dicere est ab intelligere, nec intelligere à dicere, sed uterque immediatè ab intellectu Patris tanquam ab uno communi principio in actu primo constituto per essentiam sibi praesentem in ratione obiecti; licet intelligere praesupponatur ad dicere, sicut perfectio suppositi operantis ad productionem suppositi producendi. Nam prius operans perficit se ipsum, quam producat aliud à se: cum igitur intelligere perficiat Patrem in ordine ad se, dicere vero in ordine ad alium, intelligere supponitur ad dicere, non in ratione principij producentis, sed conditionis, & ordinis operantis ad terminum producibilem. Eodem modo philosophatur quodlibet 14. §. hic intelligendum, de voluntate respectu dilectionis essentialis, quae omnes diuinae personae se diligunt,

& notionalis, quae tertia tantum spiratur. Eandem sententiam sequitur Mayronus in 1. dist. 32. q. 6.

Mayronus.

57. Sed contra: nam ex hac Scoti opinione sequitur, nec Filium esse Verbum Patris, nec Spiritum sanctum esse Amorem utriusque vi processionis formaliter, sed solum concomitanter ratione naturae, quae illis medijs processionibus communicatur. Sequelam probo, nam actus dicendi in sententia Scoti neque includit notitiam in se, neque procedit ab illa, ut à principio producente formaliter, sed merè concomitanter, & ut à pura conditione materialiter tantum praesupposita in supposito producente. Nam si per impossibile intellectus Patris non supponeretur actu intelligens, adhuc produceret Filium, quia talis productio non penderet ab intellectione Patris, nisi ut à pura conditione, quae sublatà, non auferrentur quae ad productionem Filij formaliter requiruntur. Quod sic probo ad hominem contra Scotum: nam ipse in 2. dist. 1. q. 1. art. 3. docet, quotiescunque duo effectus ita ordinatè pendent ab eadem causa, ut neuter tamen pendeat ab altero, si per impossibile tollatur ordo causae ad vnum, non tolli ordinem causae ad alium, quoniam essentialior est ordo causae ad utrumque, quam vnus effectus ad alterum: unde non debet propter minus impossibile cederi maius impossibile; aut propter minus necessarium negari magis necessarium. Igitur Filius vi suae processionis formaliter non procedit in hac sententia Scoti, ut Verbum Patris & notitia genita. Consequentia probatur, nam id tantum habet terminus vi suae processionis formaliter, quod accipit medià processione formaliter; cum enim terminus capiat esse medià processione, tanquam via per se ordinata ad communicandum esse termino, id tantum habet vi suae processionis formaliter, quod accipit medià suà processione formaliter. Atqui distinctio, quae in sententia Scoti procedit Filius, non includit actuale notitiam Patris, cum ponatur actus, ratione saltem ab illa distinctus: ergo Filius vi suae processionis formaliter non procedit, ut Verbum & notitia genita, quoniam haec sine actuali intellectione concipi nequit, cum sit ipsa actualis conceptio, actione intelligentis expressa.

Scotus.

Scotus.

58. TERTIA sententia affirmat, processionem diuinam esse ipsam intellectiōem & volitionem essentialē. Est Aureoli in 1. dist. 23, art. 3. Caietani 1. p. q. 27. art. 1 §. ad secundam dubitationem, & quaest. 37. art. 1. Vasquez disp. 112. Torres 1. p. quaest. 27. art. 5. disp. vnica, in tertia parte disputationis, Suarez de Trinit. lib. 1. c. 7. Fundamentum est, quoniam in Deo non est duplex intelligere & velle, alterum essentiali, alterum notionalē; sed vnum & idem; quod, ut est commune omnibus personis, dicitur essentiali, ut verò est in persona origine priore, dicitur notionalē.

Aureolus. Caietanus.

Vasquez. Torres. Suarez.

Durand.

59. Pro explicatione nota, omnes, excepto Durando, conuenire; processionem diuinam esse per actus intellectus & voluntatis notionales; qui dicuntur *Dicere*, & *Spirare*. Controuersia tantum est in duobus. Primum est, an *Dicere* & *Spirare* inuoluant formaliter ipsum intelligere & velle essentiale, an tantum concomitanter? Secundum, an id supra quod intelligere & velle essentiale superaddunt *Dicere*, & *Spirare*, sit aliquid pertinens per se ad intelligere & velle, tanquam modus per se contrarius generis? Ex quo pendet, an intelligere & velle notionale sit vnum & idem an duplex conceptibile per modum superioris, & inferioris; seu communis, & personalis; ad eum modum, quo concipitur ratio substantiae communis & particularis.

Caietanus.

S. Thomas.

Molina.

Scotus.

60. Dico 1. *Dicere* & *Spirare*, qui sunt actus proprii personarum producentium, & productarum, includunt formaliter, & non tantum concomitanter, intelligere & velle essentiale. Est Caietani loco supra citato, q. 27. qui ex S. Thom. docet, *Dicere* esse intelligere exprimendo, vel exprimere intelligendo, ita ut utrumque horum, inquit, sit de ratione eius. Contra Molinam 1. p. q. 27. art. 5. di. 2. Qui vult, intelligere & velle includi tantum praesuppositiue & in obliquo, non autem formaliter & in recto in ipso *Dicere* & *Spirare*. Assertio constat primo argumento secundo facto contra Scot. Nam alias Filius vi suae processionis formalis non procederet ut *Verbum*; nec Spiritus sanctus ut *Amor*.

61. SECUNDO probatur eadem assertio à priori: quoniam diuinae processionem non modò sunt actiue, atque passiuæ productiones personarum, sed etiam actiue, atq; passiuæ communicationes naturæ, actuumq; essentialium: sed ut tales essentialiter inuolunt intelligere, & velle essentiale: ergo. Maior patet, quoniam processio debet adaequare terminum procedentem, quia, debet illum adaequare attingere: sed persona procedens non solum dicit personalitatem, quæ producitur, sed etiam naturam, quæ communicatur: ergo processio diuina non solum est productio personæ, sed etiam communicatio naturæ. Minor primi Syllogismi probatur, quoniam processio debet continere in fieri, quicquid continet terminus in facto esse; cum enim quicquid habet terminus, habeat vi suae processionis, nihil potest esse in termino producto, quod non praesuerit in eius produci: sed terminus productus non solum continet hypostasim productam, sed etiam intelligere, & velle communicatum; ergo & eius processio non solum continet hypostasim in fieri, sed etiam intelligere, & velle in communicari.

Alensis.
Aureolus.

62. Dico 2. Id quod supra intelligere & velle essentiale addit *Dicere*, & *Spirare*, non pertinet ad intelligere & velle formaliter, tanquam differentia contraria generis, sed tanquam modus alterius rationis. Est Alensis 1. p. quaestio. 42. memb. 2. Aureoli,

Molina, Vasquez, Suarez præcatorum. Probatur 1. ab absurdo, quia si id, quod supra intelligere & velle essentiale addit *Dicere* & *Spirare*, per se pertineret ad intelligere & velle, tanquam differentia intra idem genus, aliquid intelligere esset in Patre & Filio, quod non esset in Spiritu sancto. Consequens est absurdum: ergo & antecedens. Sequela maioris constat, nam in Patre & Filio esset intelligere notionale, quod supra commune & essentiale addit actuum *Dicere* Patris, & passuum *Dici* Filij, quod non communicatur Spiritui sancto, quia notionale vnius personæ non communicatur alteri. Absurditas consequentis ostenditur, quia cum omne intelligere essentialiter respiciat aliquid obiectum; est enim intelligere rem aliquam cognoscere; aliquid obiectum intelligerent Pater & Filius, quod non intelligeret Spiritus sanctus.

Molina.
Vasquez.
Suarez.

63. SECUNDO probatur eadem assertio à priori. Id quod supra intelligere & velle essentiale addit intelligere & velle notionale, est sola relatio producentis in principio, & relatio producti in termino, sed neutra pertinet ad intelligere & velle formaliter: ergo. Maior constat, nam quod addit intelligere & velle notionale supra essentiale, distinguit formaliter personam producentem à producta: sed quod formaliter distinguit personam producentem à producta, est sola relatio producentis & producti. Minor prioris Syllogismi probatur, quia relatio producentis & producti est de genere actionis physicae, quæ respicit terminum ut productum; intelligere autem & velle est de genere operationis intentionalis, quæ respicit obiectum ut cognitum, & amatum; unde prior actio transit à principio in terminum distinctum, quia perficit agens in ordine ad aliud; posterior verò manet in ipso principio cognoscente & amante, quia perficit operans in ordine ad se. Confirmatur, nam hypostasis Filij & Spiritus sancti non superaddit naturæ communi, nisi solam relationem filiationis, & spirationis in facto esse: ergo nec *Dictio* & *Spiratio*, quæ sunt eadem relationes in produci, superaddunt intelligenti & volitioni communi, nisi solam relationem filiationis & spirationis in produci.

64. Dices. Verè Filius Dei est Sapientia genita de Sapientia generante: ergo quod addit Filius supra intelligere essentiale, est aliquid pertinens formaliter ad intelligere, alioqui non posset ab illo denominari sapientia formaliter. Respondeo, dici Filium Sapientiam genitam non ab aliqua sapientia producta, neque ab ipsa hypostasi genita præcisè, quia illa non est præcisè sapientia, quamuis sapientiam essentialiter includat; sed à sapientia improducta sibi communicata media generatione personæ. Vnde sapientia extrinsecè tantum & denominatiue dicitur genita ab ipsa generatione hypostasis, cui vi processionis formaliter communicatur Sapientia.

65. Ex his constat, quo pacto *Dicere* se habeat ad intelligere; habet enim se ut inferius ad superius, non quidem eiusdem, sed diuersę rationis. Nam *Dicere* in suo obiectiuo conceptu includit intelligere, non contrā: includit autem illud, non ut ratio specifica genericam, sed ut relatio producentis principium proximum communicatiuum: idem enim intelligere essentiale, ut coniunctum cum paternitate est generatiuum Verbi: idem velle essentiale, ut coniunctum cum relatione spiratoris est productiuum Amoris notionalis.

Durand.

66. Vnde ad argumentum Durandi concedo, idem intelligere & velle essentiale esse in omnibus personis, non tamen in omnibus personis esse productiuum, quia non in qualibet persona reperitur cum proprietate productiua coniunctum. Quod idem dicere debet Durandus de natura ipsa diuina, quæ non cum qualibet persona constituit principium productiuum, esto in qualibet persona reperitur, quia nimirum non in qualibet persona reperitur coniuncta cum proprietate productiua.

Augustinus.

67. *Obijcies.* Pater seipsum *Dicit*, auctore August. 15. de Trinit. c. 14. Et tamen non se ipsum generat. Ergo *Dicere* non est idem quod generare. Respondeo. Pater seipsum *Dicit* ut obiectum cognitum & representatum per Verbum, non autem se ipsum *Dicit* ut terminum productum. Verbum verò non solū Pater *dicit* ut obiectum cognitū, sed etiam ut terminum productum. *Dicere* enim duplicem importat respectum, alterum ad Verbum productum, alterum ad obiectum representatum; quatenus refertur ad Verbum productum, est notionale & proprium Patris: quatenus refertur ad obiectum representatum, est essentiale & commune omnibus personis. Vnde Pater *Dicit* seipsum & creaturas, quatenus se ipsum & creaturas intelligit intellectu terminata relatione Verbi à se producti: reliquæ verò personæ *Dicunt*, non Verbum producendo, sed obiectum Verbo expressum cognoscendo.

68. Eodem modo intelligenda est illa propositio, *Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto.* Quia verbum (*Diligo*) notionaliter acceptum, præter respectum ad terminum productum, importat etiam ordinem ad obiectum dilectum. Quando autem in actione, præter respectum ad terminum, importatur ordo ad aliquid aliud, potest fieri denominatio à termino producto in casu effectiuo. Vnde rectè dicimus, *Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto*, quia sensus est, Pater & Filius sunt obiectum Amoris essentialis, qui includitur in ipso amore notionali. Contrā verò non rectè dicimus, Pater & Filius spirant se Spiritu Sancto: quia Verbum *Spirare*, præter ordinem ad terminum, ad nihil aliud respectum importat. Sicut nec rectè dicitur Pater gignit se Verbo; bene tamen intelligit, aut dicit se Verbo: quia verbum *Gignere* non importat, nisi solum respectum

ad terminum: *Intelligere* autem & *Dicere*, præter respectum ad terminum significant etiam ordinem ad obiectum. Hoc autem intelligendum est, quando denominatio fit in genere causæ efficientis, vel quasi efficientis, non autem quando fit in genere causæ formalis, vel quasi formalis. Vnde non rectè dicitur. *Pater est sapiens sapientia genita*: quia talis denominatio fit à forma, vel quasi forma formaliter; non autem effectiuè existente in subiecto denominato. Vnde hanc propositionem, quam aliquando concessit Augustinus libr. 83. questio. q. 23. postea retractauit libr. 1. retractationum cap. 26. Dubitari autem posset, an concedenda sit hæc propositio, *Pater sapit sapientia genita.* Negant aliqui. Affirmant alij: quibus ego assentior: quia verbum *Sapere* idem sonat quod intelligere. Vnde non fit denominatio in genere causæ formalis à termino producto, sed efficientis, vel quasi efficientis, sumpto *Sapere* notionaliter.

Augustinus.

SECTIO VI.

Sub qua ratione actus intrlligendi & volendi requirantur ad Processiones diuinas?

69. **H**ACTENVS contra Durandum probauimus, actus essentiales intelligendi & volendi esse per se requisitos ad processiones diuinas; nondum autem definimus, sub qua ratione præcisè ad illas requirantur, quam difficultatem vrget Durandus in prima confirmatione sectionis quartæ: quia cum nequeant comparari ad illas neque ut principia; neque ut productiones, nullo modo videntur per se ad illas requiri. Ex quo concludit, processiones diuinas non esse operationes intellectus & voluntatis, sed naturæ. Quoniam verò ex decisione huius difficultatis multa pendent, non minus apud Doctores controuersa, quam ad intelligentiam huius mysterij apprimè necessaria, ex professo illam discutiendam putauimus. Pro qua.

70. Nota quinque modis posse actus essentiales intelligendi & volendi ad diuinas processiones requiri: Primo merè concomitanter & quasi per accidens, ut Durandus putauit. Nam etiam si tales actus in Deo non essent, adhuc in sententia Durandi in Deo futuræ fuissent processiones Verbi, & Spiritus Sancti. Non multum ab hac opinione Durandi differt Scotus, qui, ut sectione præcedente vidimus, arbitratur actus intelligendi & volendi non requiri ad processiones Verbi & Spiritus sancti formaliter, sed tantum præsuppositiuè, quatenus naturæ ordine principium productiuum prius exigit perficere seipsum operatione immanente, quam producere aliud

Durand. Scotus.

aliud actione transeunte. Vnde prius est operans, quam produciens: est enim operans per actionem immanentem; est autem produciens per actionem transeuntem. Quia igitur æternus Parens prius naturæ ordine exigit perficere seipsum immanenter per actum intelligendi essentialem, quam producere Filium per actum transeuntem notionalem: consimiliter, quia Pater & Filius prius exigunt perficere se ipsos immanenter actu diligendi essentiali, quam producere Spiritum Sanctum actu transeunte notionali; ideo actus intelligendi & volendi essentialis præsupponunt tantum, non includuntur in actibus ipsis producendi notionalibus. Ad eandem sententiam accedit Ludouicus Molina 1. p. quæstione 27. articulo 5. Disput. 2. Vbi docet, actus notionales in obliquo tantum, & præsuppositiue connecare actus essentialis.

71. SECUNDO requiri possunt, ut proxima tantum principia, quibus personæ diuinæ producant, non autem ut actuales productiones, vel actiue principiorum producentium, vel passiue terminorum procedentium.

72. TERTIO ut actuales tantum origines & productiones tam actiue personarum producentium, quam passiue personarum procedentium.

73. QUARTO requiri possunt, & ut proxima principia producendi, & simul etiam ut actuales productiones.

74. QUINTO solum requiri possunt, ut actuales communicationes naturæ, & ipsiusmet intellectus & volitionis diuinæ. Excludo ergo primo modo contra Durandum & Scotum, præsentem controuersiam discutimus quoad reliquos quatuor modos.

75. PRIMA igitur sententia docet, actus essentialis intelligendi & volendi requiri solum, ut proxima principia producendi, non ut actuales productiones diuinarum personarum. Est Suarez lib. 1. de Trinit. cap. 9. & lib. 6. cap. 1. quæ quoad priorem partem asseritur etiam ab Henrico in summa, articulo 54. q. 10. ad 2. & quodlib. 6. q. 1. Fundamentum prioris assertionis est, quia proximum principium, quo diuinæ personæ producant, non est perfectio aliqua relatiua, saltem sola, ut Henricus censet, sed necessariò debet esse perfectio aliqua absoluta; atqui hæc alia esse non potest, quam actus ipse intelligendi in Patre respectu productionis Filij, & actus diligendi in Patre & Filio respectu productionis Spiritus sancti. Maior probatur, tum quia relatio non est actiua, tum maximè, quia principium productiuum est, quo produciens sibi assimilatur productum: Sed æternus Parens non assimilatur sibi Filium, sicut nec parens & Filius Spiritum Sanctum in perfectione relatiua, cum potius in ea Filius & Spiritus Sanctus procedant, ut personæ dissimiles & diuersæ à personis producentibus; sed in perfectio-

nibus absolutis: ergo. Minor primi Syllogismi probatur, nam proximum principium producendi, est quo produciens proximè sibi assimilatur productum: sed Pater proximè sibi assimilatur Filium per actum intelligendi; quemadmodum Pater & Filius Spiritum Sanctum per actum diligendi. Nam Filius procedit, ut Verbum Patris, Spiritus verò sanctus, ut Amor vtriusque: Verbum autem & Amor sunt proximi & formales termini intellectus & volitionis.

76. Fundamentum posterioris assertionis est, quia in Deo productio actiua adæquatè distinguitur à passiua; non posset autem adæquatè distingui, si in suo conceptu formali includeret actum essentialis, quia tunc ratione actus essentialis, qui formaliter includeretur in vtraque productione, non posset vna adæquatè distingui ab alia. Maior probatur, nam productio actiua adæquatè identificatur cum principio producendi, quemadmodum & passiua cum termino producti; nam per eas formaliter & adæquatè distinguitur in diuinis persona produciens à producta, cum nil aliud sit productio passiua in diuinis, quam persona ipsa in produci: sicut & actiua nil aliud est, quam persona ipsa in producere.

77. SECUNDA sententia negat, actus essentialis intelligendi & volendi requiri, ut proxima principia producendi, sed solum ut actiones, formaliter inclusas in ipsis actibus notionalibus, tam actiuis principiorum producentium, quam passiuis terminorum procedentium. Est Torrez q. 27. articulo 5. Disput. vnica, in secunda parte Disputationis, Vasquez Disput. 112. cap. 3. iunctis ijs, quæ docet Disput. 111. in fine. Fundamentum est, quia principia proxima producendi Verbum & Spiritum sanctum non sunt intelligere & velle, sed intellectus & voluntas. Ergo intelligere & velle non sunt proxima principia producendi, sed actuales tantum productiones. Consequentia quoad posteriorem partem constat, quia, cum supra contra Durandum probatum sit, intelligere & velle per se requirere ad productionem Verbi & Spiritus sancti, si non requiruntur, ut principia proxima producendi; necessariò requirentur, ut actuales productiones, cum non sit assignabilis alius modus, quo illi per se requiri possint. Quoad priorem verò probatur, quia proximum principium debet esse vnum; ergo si illud est intellectus & voluntas, non possunt simul esse intellectus & volitio. Antecedens ostendo, nam illi potius tribuenda est productio, quod habet rationem potentie, non autem quod habet rationem actus. Cum igitur intellectus & voluntas habeant rationem potentie, intellectus verò & volitio rationem actus, intellectui potius & voluntati, quam intellectui & volitioni tribuenda est productio.

78. TERTIA sententia affirmat, intellectum & volitionem essentialis exercere

Molina.

Durand.
Scotus.Suarez.
Henricus.

Durand.

Torrez.
Vasquez.

Ruiz.

utrumq; munus respectu diuinarum processionum, & proximiprincipij producendi, & actualis productionis personarum. Est Didaci Ruiz de Trinit. Disp. 2. sect. vltima, & Disp. 59. sec. 5. fundamentum est, quia non repugnat, vt eadem perfectio in Diuinis secundum varias ac diuersas formalitates, quasi partiales & inadæquatas, sustineat varia ac diuersa munia: quemadmodum eadem paternitas & constituit Patrem in ratione primæ personæ incommunicabilis, & reddit illum secundum ad generandum; & tribuit illi actualement generationem; & simul actu refert illum ad Filium.

79. Verum omnes prædictæ sententiæ hoc vnico efficacissimo, mea opinione, argumento refutantur. Quia implicat in diuinis principium producendi *Quo*, siue adæquatum, siue inadæquatum esse aliquid absolutum. Atqui omnes prædictæ sententiæ docent, proximum principium producendi *Quo* siue adæquatum siue inadæquatum esse aliquid absolutum. Nam prima & tertia id expresse affirmat. Secunda implicite supponit, actus notionales intrinsece includentes essentialia originari ab intellectu & voluntate, quæ sunt perfectiones absolute. Minorem sic demonstro. Principium producendi *Quo* est ipsum formale principium, à quo realiter emanat actio productiua termini; implicat autem, actionem realiter emanare à principio, & ab eo realiter non distingui. Igitur implicat, principium producendi *Quo*, in diuinis, esse aliquid absolutum. Maior est ipsa descriptio principij *Quo*, ab omnibus admissa, quam amplius sic explico. Duplex solet distingui principium respectu termini producendi, alterum *Quo*, alterum *Quod*. Ceterum quod realiter ac per se influit in terminum, non est principium *Quod*, sed tantum principium *Quo*. Principium enim *Quod*, solum est principium denominationis, quatenus denominatur influere ab ipso principio *Quo*. Vnde actio realiter tantum manat à principio *Quo*. Hac igitur communi doctrina posita, sic euidenter ostendo minorem. Actio realis nil aliud est, quam realis egressio termini à principio, in quo tantum potentia & virtute continetur. Implicat autem, concipere realem egressum termini à principio, à quo proximè manat, & ab illo realiter non distingui: nam quatenus est realis egressus termini à virtute productiua, debet realiter esse extra illam: quatenus verò realiter non distingueretur ab illa, non posset esse extra illam; cum nihil possit esse realiter extra id, à quo realiter non distinguitur; atq; ad idem esset, & non esset realiter extra principium, à quo realiter emanaret. Cum igitur in diuinis terminus productus à nulla perfectione absoluta distinguatur, sed eas omnes formaliter includat, sibiq; identificet; implicat, vt verè & realiter producat ab aliqua perfectione absoluta, tanquam à principio proximè influente.

80. Confirmatur 1. nam ideo nequeunt

intellectio & volitio essentielles dici reales actiones respectu intellectus & voluntatis diuinæ, quia ab illis non distinguuntur realiter: ergo nec possunt esse, aut dici reales processionem Filij & Spiritus Sancti, si realiter non distinguuntur à principiis, à quibus proximè emanant. Nec satisfacies, dicendo sufficere, vt realiter tantum distinguantur à principio *Quod*, tum quia ab illo debent realiter distingui, à quo realiter emanant, nam ab illo debent realiter distingui, à quo realiter egrediuntur; nam realis distinctio producti à producente immediate fundatur in ipso reali egressu termini à principio producente; cum non possit id, quod realiter egreditur per verum influxum ab alio, esse idem realiter cum illo, secundum eam virtutem & formalitatem, qua realiter ab illo egreditur. Cum igitur personæ diuinæ verè & realiter emanent à solo principio *Quo*, non autem à principio *Quod*, nisi tantum denominatione, & ratione ipsius principij *Quo*, ab illo debent potissimum distingui. Tum quia in tantum principium *Quod*, distinguitur à termino producto, in quantum illud realiter producit, cum non possit produciens & productum simul identificari: sed principium *Quod*, non producit realiter terminum ratione sui, sed ratione principij *Quo*; ergo si debet terminus productus realiter distingui à principio *Quod*, à fortiori distingui debet ab ipso principio *Quo*, ratione cuius ipsum principium *Quod*, realiter distinguitur à termino producto.

81. Confirmatur 2. quia si principium proximè productum *Quo*, esset sola perfectio absoluta, vt plerique ex citatis autoribus docent, sequeretur, relationes diuinas non distingui proximè & formaliter ratione originis, sed ex se ipsis, independenter ab origine; quod est contra Concilia & Patres. Sequela probatur, nam si sola perfectio absoluta esset ratio producendi; igitur perfectio relatiua non producit intrinsece & formaliter, sed tantum extrinsece & denominatiue: igitur non poterit proximè & formaliter ab opposita correlatione distingui per originem, sed per se ipsam independenter ab origine. Vnde sequeretur, quod si per impossibile Paternitas non includeret à parte rei naturam, & reliquas perfectiones absolutas, adhuc realiter distingueretur à filiatione: & è conuerso, si natura non includeret à parte rei paternitatem, adhuc posset producere filiationem indistinctam à se, non secus, ac modò producit, quia per mutua inclusionem, vel exclusionem non variarentur intrinsece & formaliter istæ perfectiones in Deo. Ergo si de facto paternitas per solam inclusionem naturæ, quæ tantum est proximum principium producendi filiationem, realiter distinguitur à filiatione; & è contrà, si natura per solam inclusionem paternitatis, quæ nullo modo ipsa producit,

est.

est proximum principium producendi filiationem indistinctam à se, etiam in casu, quo istæ perfectiones non se mutuo includerent, & paternitas distingueretur à filiatione, & natura esset proximum principium producendi filiationem indistinctam à se.

82. QVARTA sententia docet, actus intelligendi & volendi solum requiri ad diuinas processiones, vt immediatas & proximas communicationes naturæ. Est aliquorum apud Durandum in 1. Dist. 7. q. 2. num. 18. & sequitur ex eorum sententia, quoniam biseum sentiunt, vt infra videbimus, principium productiuum *Quo* in diuinis non esse perfectionem absolutam, sed respectiuam. Hæc sententia vt intelligibilior, & ad præsentis mysterij altitudinem explicandam aprior nobis sequenda est. Cuius potissimum fundamentum est, quod contra præcedentes sententias fecimus, quia nimirum alioqui non saluaretur realis distinctio inter proximum principium productiuum, & terminum ipsum productum.

83. SECUNDO probatur eadem sententia à priori. Etenim quodlibet principium productiuum essentialiter habet duo, & vt terminum aliquo modo sibi assimilet, & vt ab illo realiter distinguatur. Primum fundatur super illud axioma: *Omne agens agit vt assimilet sibi passum*: Secundum supra illud principium lumine naturæ notum: *Idem non potest se ipsum producere, sed necessario inter ipsum & productum intercedere debet realis distinctio*. Sed infinitum produciens, qualis est Deus respectu productionis ad intra, postulat cum reali distinctione producti infinitam assimilationem termini producti: non potest autem cum reali distinctione producti infinitam habere assimilationem termini producti, nisi pro principio communicatio habeat naturam cum omnibus perfectionibus absolutis: pro productiuo vero solā proprietatem relatiuam: igitur actus intelligendi & volendi, qui spectant ad perfectiones absolutas naturæ, non possunt esse proximum principium producendi, sed tantum proximæ communicationes naturæ. Minor assumpta constat, subsumpta probatur, quia nisi Deus pro principio communicatio habeat naturam cum omnibus perfectionibus absolutis, solamque proprietatem relatiuam pro principio productiuo *Quo*, non poterit termino producto communicare eandem numero naturam cum omnibus perfectionibus absolutis, cum implicet principium produciens identificari realiter cum producto, & quidem secundum eam potissimum formalitatem, quæ proximè & immediatè influit in productum: quia secundum eam potissimum formalitatem debet produciens manere distinctum à producto, à qua proximè & immediatè productum manet, & egreditur à producente; cum implicet realis egressus sui à se ipso. Non implicat autem, vt principium communica-

tium sit idem cum communicato; quia de ratione communicantis non est, vt maneat distinctum à communicato, cum possit eadem numero perfectio communicari alteri, & simul manere in ipso communicante: vt eadem numero anima rationalis communicatur nouæ parti materiæ per nutritionem acquisitæ, & simul manet cum alijs partibus præcedentis materiæ. Cuius discriminis ratio est, quia communicatio fit in genere causæ formalis, vel quasi formalis, in quo genere causæ idem est communicans & communicatum: productio vero fit in genere causæ efficientis seu originantis, in quo semper originans & originatum distinguuntur realiter. Quod autem debeat Deus pro principio productiuo *Quo* habere solam proprietatem relatiuam, probatur: quia id tantum debet habere pro principio productiuo *Quo*, per quod realiter distinguitur à termino producto: per solam autem proprietatem relatiuam distinguitur in Deo principium produciens à termino producto: ergo eam tantum habere debet pro principio productiuo *Quo*.

84. CONFIRMATUR, quia in diuinis debet cum summa communicatione saluari minima distinctio, quæ esse potest: hæc autem saluari non potest, nisi principium productiuum *Quo* sit sola proprietates relatiua. Minor constat ex dictis. Maior probatur, quia communicatio in suo conceptu quidditativum importat unitatem, distinctio vero diuersitatem. Maior autem perfectio est unitas, quam diuersitas, quia unitas magis recedit à limitatione & accedit ad illimitationem: diuersitas contra magis accedit ad limitationem & recedit ab illimitatione; unde quod creaturæ sunt perfectiores, eo minorem habent diuersitatem, & maiorem unitatem in suis perfectionibus. Ergo unitas in Deo ente summe perfecto poni debet maxima; distinctio vero minima, quæ esse potest: non potest autem maior unitas excogitari, quam communicatio eiusdem numero naturæ cum omnibus suis perfectionibus absolutis, per omnimodam consubstantialitatem personæ producentis & productæ; nec minor distinctio, quam per relatiuam oppositionem producentis & producti, cum per minorem saluari nequeat quidditas processionis realis.

85. Sed obijcit Durandus. In diuinis communicatio naturæ non distinguitur à productione personæ: ergo neque principium communicatum distinguitur à principio productiuo. Consequentia probatur, quia vnus actionis vnus debet esse principium. Antecedens declaratur, nam productio personæ, & communicatio naturæ non sunt duæ, sed vna actio, cum in Deo non sint, nisi duæ processiones, generatio quæ gignitur Verbum, & spiratio quæ spiratur Amor. Respondeo distinguendo antecedens: communicatio non distinguitur à productione realiter, tanquam actio realiter distincta, vel ab ipsa pro-

Durand.

ductione actiua personæ producentis, vel à passiuâ processione personæ procedentis, & concedo: non distinguitur ratione saltem inadæquata; & nego. Eadem quippe actiua productio est realis influxus personæ producentis in personam productam, ab eaq; realiter distinctus, & simul actiua communicatio naturæ eiusdem personæ producentis in personam productam. sola ratione à producente & producto distincta. Consimiliter eadem passiuâ productio est realis influxus personæ productæ à producente, ab eaq; realiter distinctus, & simul passiuâ communicatio naturæ personæ productæ à producente, sola ratione à producente & producta distincta.

86. Quare fundamentaliter nec actiua communicatio naturæ distinguitur ab actiua productione personæ producentis: nec passiuâ communicatio eiusdem naturæ à passiuâ processione personæ procedentis, cum tam actiuam productionem personæ producentis, quam passiuam processionem personæ procedentis essentialiter comiteretur utraque communicatio & actiua personæ producentis, & passiuâ personæ procedentis: ratione tamen inadæquata tam actiua communicatio naturæ distinguitur ab actiua productione personæ producentis, quam passiuâ communicatio naturæ à passiuâ processione personæ productæ. Nam communicatio pro formali termino habet naturam, productio verò hypostasim. Præterea productio est actio realis, non item communicatio, ut à productione condistincta. Communicatio subsequitur, non antecedit productionem, prius enim ratione producit terminus, quam ei communicetur natura, nam communicatio supponit id, cui facienda est communicatio.

87. Eodem modo Philosophandum est de principio productiuo & communicatio. Etenim concedendum est, principium productiuum esse idem realiter cum communicatio, distingui tamen ratione saltem inadæquata ab illo. Pro cuius intelligentia, distinguendum est in Deo duplex illud principium, productiuum, *Quo*, & *Quod*. Principium productiuum *Quo*, est ipsa proprietas relatiua: principium verò productiuum *Quod*, est persona constituta ex proprietate relatiua, tanquam ex ratione proxima producendi, & natura tanquā ex principio communicatio. Quod adhuc subdistinguendum est in principium communicatiuum proximum, quod in Patre est actualis intellectio, in Spiratore actualis volitio, & in principium communicatiuum remotum; quod in utroque est natura diuina, ut essentialiter inclusa in utraque ratione proximè communicatiua.

88. *Obj.* 2. Patres affirmantes, principium productiuum *Quo* esse naturam Diuinam. Respondeo, Patres intelligi de principio *Quo* denominationis, non autem productionis formalis. Nam sicut in sententia aduersariorum proprietas relatiua dicitur

principium productiuum, non formaliter, sed denominatiue, quatenus integrat ipsum principium productiuum *Quod*: ita in nostra sententia, natura dicitur principium productiuum denominatiue ab ipsa proprietate relatiua, cum qua integrat vnum principium productiuum *Quod*.

89. *Obj.* 3. Quia non videtur Filius procedere ut Verbum, nec Spiritus S. ut Amor, cum in nostra sententia nec Filius procedat ut terminus intellectionis, nec Spiritus S. ut terminus volitionis; quia nec ille producit per intellectionem, nec iste per volitionem, sed uterq; per proprietatem relatiuam, quæ nec est intellectio, nec volitio formaliter. Respondeo, ut Filius procedat ut Verbum Patris & terminus intellectionis Paternæ, Spiritus verò sanctus ut Amor & terminus volitionis Patris & Filij, non esse necessarium, ut procedant ab intellectione & volitione, tanquā à principio proximè producente, sed sat esse, si procedant per talem proprietatem, quæ essentialiter includat intellectionem & volitionem, ut proximum principium communicandi. Nam ut ille procedat ut Verbum, hic verò ut Amor, nil aliud requiritur, quam ut ex vi suæ formalis originis ille accipiat intellectionem, hic verò volitionem: atqui hoc ipso, quod Filius procedit per Paternitatem proximè & immediatè afficientem intellectionem, Spiritus verò sanctus per Spirationem proximè & immediatè afficientem volitionem, tanquam proximum principium comunicandi, ille vi suæ processionis accipit intellectionem, hic verò volitionem: ergo. Maior patet. Minor probatur, nam integrum principium productiuum essentialiter constituitur ex principio communicatiuo, & proximè productiuo: ergo & ipsa productio integrè accepta, ut via ad terminum productum essentialiter includit & rationem communicationis, & rationem proximæ productionis: atq; adeo terminus ipse productus vi suæ originis formalis non solum accipit hypostasim, sed etiam intellectionem, & volitionem, ijque mediantibus totam naturam.

90. Quod autem tam paternitas immediatè afficiat intellectionem, tanquam proximam rationem comunicandi, quam spiratio volitionem probatur: quia paternitas est prima proprietas personalis naturæ diuinæ, atq; adeo per se postulat immediatè afficere naturam secundum eam perfectionem & formalitatem, secundum quam est prius ratione communicabilis: hæc autem, ut patet, est intellectio, quæ ratione præcedit volitionem. Spiratio verò est secunda proprietas competens naturæ Diuinæ, supponens illam constitutam per primam proprietatem personalem proximè secundam ad producendum, & se ipsam comunicandam per primam perfectionem & proprietatem intellectionis: igitur ex natura sua immediatè petit afficere volitionem, quæ intellectionem supponit, & est secunda perfectio, &

formalitas,

formalitas, per quam natura diuina ad intra se communicat.

91. Confir. Nam etiam per aduersarios Filius & Spiritus S. non accipiunt intellectionem & volitionem, nisi via communicationis; siquidem non accipiunt illas ut distinctas à principio productiuo: quidquid autem persona producta non accipit ut distinctum à persona producente, accipit per communicationem, non per productionem, quia productio formaliter tendit ad distinctum, communicatio verò ad idem.

92. *Obj. 4.* Non videtur maior ratio, cur Filio vi originis formaliter cum intellectione communicetur natura, & cum eadem natura non communicetur etiam volitio, cum non minus volitio, quam intellectio identificetur cum natura. Respondeo maiorem rationem esse, quia id tantum per se formaliter comunicatur cum proximo principio communicatio, quod per se & formaliter in eo includitur: atqui cum intellectione & volitione sola natura per se & formaliter includitur: ergo ea tantum vi originis formaliter utriusque personæ cum proximo principio communicatio communicatur. Maior cum consequentia patet. Minorem ostendo, nam id tantum per se & formaliter includitur in intellectione & volitione, quod formaliter & per se cōplet principium ipsum intellectionis & volitionis: sola autē natura id præstat, nam sola natura, tanquam principium vitale principale simul cum intellectu & voluntate per se immediatè complet principium ipsum intellectionis & volitionis. Etenim, ut ex Philosophia suppono, ad actum vitalem non solum proximè concurret potentia vitalis, sed substantia & natura ipsa viuentis; ergo ad completum principium vitale intellectionis & volitionis diuinæ proximè & immediatè concurret natura ipsa diuina. Ceterum, quia intellectio & volitio spectant ad diuersos modos operandi, neutra formaliter & per se includitur in alia, ut complementum eiusdem principij operatiui, ac proinde solum concomitanter communicatur cum natura diuina.

93. Ad fundamentum primæ sententiæ, neganda est maior. Ad priorem probationem, concedo assumptum de relatione prædicamentali, quæ est purus respectus ad terminum: nego de transcendentali, quæ, ut inductione constat etiam in rebus creatis, actiua est. Relatio autem, quæ in Deo ponitur productiua, non est prædicamentalis, sed transcendentalis. Ad posteriorem dico, maiorem esse veram de principio productiuo quoad rationem formalem communicandi, quæ essentialiter supponit principium ipsum productiuum, non autem quoad rationem formalem producendi. Cuius ratio à priori est, quia principium communicatiuum suscipe natura vnit communicantem cum termino communicato, nam idem formaliter, quod communicatur termino, manet in principio ipso comunicante aut specie, ut in rebus creatis, aut

numero, ut in diuinis. Productiuum verò distinguit & quasi separat producentem à producto, nam id, quod datur producto, non manet formaliter, sed tantum virtute in producente. Igitur principium productiuum non assimilatur sibi productum formaliter ratione productionis, sed ratione communicationis, quam vnumquodque principium productiuum tam creatum, quam increatum in suo ordine essentialiter includit.

94. Ad rationes autem reliquarum sententiarum, quatenus faciunt contra nos, patet ex dictis.

95. Ex quibus etiam constat, an saltem dicendum sit actus essentialis intelligendi & volendi esse actuales productiones tam actiuas principiorum producentium, quam passiuas terminorum procedentium. Etenim sicut in principio productiuo distinguimus principium proximè communicatiuum, & principium proximè productiuum, nec non ipsum integrum & totale principium productiuum. Quod ita in productionibus ipsis proportionaliter distinguenda sunt hæc tria, actualis communicatio tam actiua in principio communicante, quam passiuæ in termino comunicato, quæ est ipsa intellectio & volitio essentialis; ut ratione præcisa ab ipsa productione tum actiua hypostasis producentis, tum passiuæ hypostasis productæ; & actualis productio, quæ est ipse actus notionalis, consideratus secundum præcisam formalitatem productionis, siue hypostasis producētis, siue hypostasis productæ; & integra processio, quæ utramque rationem formalem includit, actuale scilicet communicationem naturæ & formalem productionem hypostasis, quæ dicitur origo tam actiua personæ producentis, quam passiuæ personæ productæ.

SECTIO VII.

An sola processio Verbi in Diuinis sit generatio?

96. **R**ATIO dubitandi est, quia perfecta generatio, de qua hæc disputamus, est, ut Theologi ex Aristotele definiunt, *Origo viuentis à viuentē, à principio coniuncto in similitudinem naturæ.* At non solum Verbum, sed etiam Spiritus Sanctus procedit viuens à Patre & Filio perfectè viuentibus per actum voluntatis, qui in Deo est vita ipsa per essentiam, à principio coniuncto, ipsique intimè communicato in similitudinem eiusdem numero naturæ cum Patre & Filio producentibus. Igitur non solum processio Verbi, sed etiam Spiritus Sancti est generatio. Vnde Ariani consubstantialitatem Diuinarum personarum negantes, hoc argumento Catholicos urgebant. Si spiritus sanctus procedit eiusdem naturæ cum Patre, aut procedit à solo Patre, & sic est Filius Patris, & Frater Filij; aut à solo Filio, & sic est Filius Filij, & Patris nepos;

Aristoteles.

Ariani.

aut

aut ab utroque simul, & uterque; erit Spiritus Sancti Parens; cum autem nequeat uterque; esse Pater, erit alter Pater, mater alter.

97. Dico 1. Verbum est proprie Filius, eiusque processio est vera & propria generatio. Assertio est de fide. Constat ex sacra scriptura, in qua Verbum appellatur *Filius* & *genitus*, Psal. 2. *Filius meus es tu*, inquit, Pater æternus, *ego hodie genui te*. Dicit, *Genui*, ut exprimat æternitatem. Dicit, *Hodie*, ut significet perennitatem. Secundò, interrogatus Christus Dominus à summo Sacerdote, an esset Filius Dei, Marci 14. respondit: *Ego sum*. At Christus est Verbum Patris, Ioannis. 1. *Verbum caro factum est*. Igitur Verbum est Dei Filius. Tertiò, processionem Verbi sacra Scriptura explicat metaphora *Vteri*, Pl. 109. *Ex utero genui te*; nomine *Conceptionis*, & *partus*, Prou. 8. atqui hæc omnia generationem important: ergo.

98. Dico 2. Solùm Verbum est Filius, eiusque processio est tantùm generatio. Est de fide. Constat ex eadem sacra Scriptura, in qua non modò Verbum dicitur *Filius*, & *genitus*, sed *unigenitus*, Io. 1. *vidimus gloriam eius gloriam quasi unigeniti à Patre*. Vbi particula, *Quasi*, non est nota diminuens, sed veritatem explicans, ut adnotarunt August. Amb. Gregor. Chrysost. Theophil. Euthimius. Vnde paulò post idem Euangelista absolute vocat *Unigenitum*: *Unigenitus*, inquit, *qui est in sinu Patris & c. & c. 3. Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret*, & in Symbolo Athanasij solus Filius dicitur *genitus*, & in Symbolo Nicæno *Unigenitus*.

99. Verùm tota controuersia est in assignando discrimine, cur productio Verbi, non autem Spiritus Sancti sit generatio, cum uterque accipiat eadem numero naturam producentis. Qua difficultate victi Augu. lib. 3. contra Maximinum c. 14. Damascen. l. 1. fidei orthodoxæ c. 2. & 10. & Gregorius Ariminensis, cum Magistro sententiarum in 1. dist. 13. aperte fatentur, huius Catholicæ veritatis discrimen à puro viatore in hac vita assignari non posse. Reliqui verò Scholastici aliquam conantur rationem discriminis afferre. Vnde opere pretium duxi singulorum rationes singillatim examinare, ut illustrius tandem veritas appareat.

100. PRIMA ratio sit Scoti in primo distinct. 13. §. *ad questionem*, Aureoli artic. 2. propos. 4. affirmantium, generationem & spirationem distinguere se ipsis formaliter: nec oportere ulterius quærere, quibus distinguantur, nisi quia tota ratio formalis vnus, non est tota ratio formalis alterius.

101. Sed contrà: nam hanc rationem formalem quærimus, qua vna constituatur, ut generatio, altera, ut spiratio. Eodem labuntur qui dicunt, distinguere penes terminos productos. Id ipsum enim quæritur, quid proprietatis sit in vno, quo formaliter distinguatur ab altero.

102. SECUNDA ratio est Durandi in 1. distinct. 6. q. 2. num. 17. Aliacenensis in 1. q. 8.

art. 3. Ideo Verbum esse genitum, non autem Spiritum Sanctum, quia Verbum procedit ab vno, Spiritus verò Sanctus à duobus, quod autem procedit ab vno, procedit per modum naturæ, quia modus naturæ est, ut vnus sit ab vno. Quod autem procedit à pluribus, procedit per modum voluntatis, quia procedit à pluribus concurrentibus moderando suam virtutem. Hæc ratio desumpta est ex Augustin. 15. de Trinit. cap. 27. ubi eo probat. Filium procedere ut naturum, Spiritum verò ut spiritum, quia *Filius*, inquit, *nullus est duorum, nisi patris & matris. Absit autem, ut inter Deum Patrem, & Deum Filium aliquid tales suspicemur*.

103. Sed contrà: tum quia procedere à pluribus necessariò, & per modum vnus principij ad vnum determinari, non est, ut Durandus opinatur, procedere per modum voluntatis, suam virtutem moderantis, sed per modum naturæ ad vnum determinatæ. Tum quia, sicut procedere à pluribus non tollit, quin Spiritus Sanctus procedat ut viuens à viuente coniuncto, in similitudinem naturæ; ita non tollit, quin procedat ut natus, tum quia etiam si Spiritus Sanctus procedat à Patre & Filio, non tamen procedit ab illis, ut à pluribus, sed ut ab vno eodemque proximo principio spiratiuo. Atque ex his soluta manet ratio Augustini, nam etiam si Spiritus Sanctus procederet à Patre & Filio ut genitus, non oporteret ab illis procedere, tanquam à Patre & matre, quia non procederetur diuerso modo ab vno, atque ab alio, quod necessarium esset, ut ab illis procederetur tanquam à Patre & matre.

104. TERTIA ratio est Henrici, in summa 2. 6. q. 8. Bonauent. in 1. dist. 13. q. 2. Richardi q. 3. Heruæi q. 1. Rubionis. q. 1. art. 1. Egidij 2. p. distinctionis, art. 1. Mayroni distinct. 10. q. 1. ideo Verbum dici genitum, non autem Spiritum Sanctum, quia Verbum procedit per modum naturæ, Spiritus Sanctus verò per modum voluntatis. At solùm id quod procedit per modum naturæ in rebus creatis est genitum. Igitur solùm Verbum, non autem Spiritus sanctus in diuinis est genitus.

105. Sed contrà, quia vel procedere per modum naturæ, est procedere non præsupposita alia operatione substantiali in eodem operante, ut multi explicant: at hoc extrinsecum est, & accidentarium generationi: vel procedere per modum naturæ, est procedere necessariò & per determinationem ad vnum: at Spiritus S. procedit necessariò, & per determinationem ad vnum, quia non procedit liberè, & per virtutem indifferetem ad vtrumlibet, sed ex naturali inclinatione & propensione, quam Deus habet ad diligendum se ipsum. Vnde voluntas diuina producit Spiritum S. ut natura quædam est; quia producit illum ut ab intrinseco determinata ad vnum. Quod docuit S. Thomas 1. p. quæst. 41. art. 2. ad 3. Nec refert, quod idem

Augustin.

Durand.

Augustin.

Henricus.
Bonauent.
Richardus.
Heruæus.
Rubio.
Egidius.
Mayronius.

S. Thom.

doctor

doctor q. 10. de potentia art. 2. ad 4. neget Spiritum Sanctum procedere per modum naturæ. Quia hoc tantum ibi negat, ne videatur concedere Spiritum Sanctum procedere tantum à natura, & non à voluntate, ut à proximo & formali principio. Vel per modum naturæ significat procedere ex fecunditate naturæ, ut explicat Bonavent. atqui non minus Spiritus Sanctus, quam Verbum procedit ex fecunditate naturæ; ille media volitione; hoc media intellectione, ut proximo & formali principio communicationis.

Bonavent.

Capreolus.
Caietan.
Bannes.
Ferrariensis.

106. Quarta ratio est Capreoli in 1. dist. 9. art. 1. ad 2. contra primam conclusionem. Caiet. & Ban. 1. p. q. 27. art. 4. Fer. 4. contra gentes c. 11. & c. 19. ideo productionem Verbi esse generationem, non autem Spiritus sancti, quia processio Verbi est per intellectum, Spiritus Sancti vero per voluntatem: quod autem procedit per intellectum vi suæ originis formalis procedit simile producenti, non autem quod procedit per voluntatem. Probat autem hoc Caietan ex diverso modo operandi intellectus & voluntatis, quoniam ille fit in actu per expressam similitudinem obiecti; hæc per inclinationem & impulsum ad obiectum.

107. Ut autem hanc rationem magis explicet, notat q. 35. art. 2. dupliciter posse aliquod genus per differentiam ad certam speciem contrahi, vno modo per differentiam intrinsecam & formalem, quæ sit intra eandem perfectionem cum ipso genere contrahibili; alio modo per differentiam extraneam & quasi materialem, quæ sit extra perfectionem ipsius generis contracti. Primo modo contrahitur color per album & nigrum; quoniam albedo & nigredo sunt per se differentie contractivæ coloris intra eandem perfectionem genericam coloris. Secundo modo contrahitur color per naturale, & artificiale, quæ sunt differentie extraneæ coloris.

108. Ex his infert intellectiōem, quæ sumpta genericè vim habet assimilandi terminum principio intelligenti, ut intelligenti formaliter, contractam ad divinam, tanquam ad differentiam intrinsecam & formalem, assimilare terminum productum principio intelligenti in eadem numero natura; atque adeo, ut talis intellectio est contracta per differentiam existentem intra proprium genus intellectiōis, habere, ut gignat terminum similem in natura principio producenti quod est ipsum principium intelligens ut intelligens formaliter: amorem vero neque ex vi suæ genericæ, neque ex vi aliqua specificæ per se habere, ut assimilet terminum principio producenti: ed quod & amor impulsio quædam est, & omnes amoris differentie per se tantum sunt impulsiones diversificativæ. Quo fit ut neque ille ad perfectissimum amorem contractus, tanquam ad differentiam per se, sit formaliter & ex vi propriæ differentie productivus similis, & eiusdem naturæ cum prin-

cipio amante, sed per se tantum sit productivus cuiusdam infinitæ impulsione & inclinationis Dei amantis in se ipsum amatum. Quia verò hic amor reperitur in natura increata, in qua nihil potest esse accidentale, & ex natura rei distinctum, ratione subiecti, in quo talis amor reperitur, quæ est quædam differentia extrinseca, habet, ut producat terminum identificantem cum natura ipsa amantis, atque adeo similem, & eiusdem naturæ cum illo. Quoniam verò ad naturam generationis non sat est, ut terminus, qui ea produciatur, producat similis principio ratione differentie extraneæ, sed produci debet similis ratione differentie propriæ, alioqui non procederet similis vi suæ processionis formaliter: hinc fit ut etiam si Spiritus Sanctus ratione differentie extraneæ procedat similis & consubstantialis principio producenti, non dicatur genitus, & Filius: sicut Verbum, quod & ex vi intellectiōis ut sic, & talis specificæ intellectiōis produciatur simile & eiusdem naturæ cum principio producente.

109. Eandem rationem amplius sic explicat Ferrariensis. Quævis intellectio ex eo, quod est expressa similitudo rei intellectæ, habet ex se aliquo modo assimilare terminum principio producenti, quod est intellectus ipse informatus specie intelligibili: ergo perfectissima & infinita intellectio, qualis est Divina, procedens ex infinito intellectu, & infinito intelligibili, habet infinitè assimilare terminum principio intelligenti: ergo per identitatem eiusdem naturæ cum illo; nam quando intellectio est perfectior, tantò Verbum per ipsam productum est intimius & magis unitum: ergo intellectio infinitè perfecta attingit Verbum in eadem numero natura cum principio ipso intelligente. Processio verò Amoris Divini neque ex vi processionis amoris ut sic, neque ex vi processionis perfectissimi amoris habet, ut procedens habeat idem esse naturale cum producente: non enim quod processio amoris est perfectior, ed per talem processionem productum est intimius producenti, sed hoc solum habet ex eo, quod est res quædam existens in Deitate, in qua nihil potest esse diversum.

Ferrariensis.

110. Ad clariorem huius sententiæ explicationem hæc supererat propositio probanda; formales & intrinsecas differentias intellectiōis & amoris non esse sumendas ex subiecto, sed ex obiecto. Quod facile probatur; quia cum tales actus primarij sint à natura ordinati ad obiecta, inde habent, & non ex subiecto suas formales differentias. Cum igitur ex vi proprii modi tendendi horum actuum ad sua obiecta sola intellectio sit per modum expressæ similitudinis rei intellectæ, quæ est proximum & formale principium intelligendi: volitio verò tantum sit ad instar cuiusdam vitalis im-

pulsus

pulsus in rem amatam, etiam si ambæ ratione subiecti, cum quo sunt coniunctæ, attingant terminum similem in natura cum producente, non tamen ambæ sunt generatiuæ, quia non ambæ ex vi proprii modi tendendi ad obiectum, quod in his actibus est differentia per se, postulant producere terminum in natura similem producenti.

Ruiz. 111. Non multum ab hac ratione discrepat Didacus Ruiz de Trinit. disput. 6. se. 1. ubi, ideo ait, productionem Verbi esse generationem, quia secundum explicitum & formalissimum conceptum ordinatur ad personam, quæ secundum suam ultimam & formalissimam rationem personæ est perfectissima imago producentis; quæ si crescit infinitè, euadit substantialis intra eundem gradum imaginis. Putat enim Verbum Diuinum per se afferre similitudinem in natura ex eo, quod sit perfectissima similitudo producentis. Quæ ratio, ut patet, coincidit cum explicatione Ferrariensis supra allata. Vnde eodem argumento quo impugnabitur illa, impugnabitur & hæc.

Caietanus. 112. Contra igitur hanc Caietani sententiam primò. Nam ex ea sequeretur, Spiritum Sanctum vi suæ processionis formalis non esse æquè Deum, ac Verbum ac proinde vi suæ constitutionis personalis, quæ sumitur ex propria origine, non constitui æquè Deum formaliter, ac reliquas personas Diuinas. Sequela probatur, nam vi suæ processionis formalis procedit solum ut amor, qui in sententia Caietani non est formaliter Deus, sed impulsus & affectio Dei, identicè tantum & subiectiuè Deus. Vnde vi suæ processionis formalis non esset vniuocè persona Diuina cum Patre & Filio; nam vi suæ processionis formalis non accipit eandem naturam Patris & Filij, sed proprietatem tantum naturæ. Hoc autem absurdum est, quoniam non saluaretur æqualitas, quam Diuinæ personæ seruare debent in propria constitutione personali, quæ sumitur ex propria origine, vi cuius una ponitur procedere perfectior alia. Præterea falsum est, quod Caietanus supponit, amorem non esse Deo essentialem, sed solam proprietatem, ab ipsius quasi natura fluentem. Contrarium enim docet S. Thomas. 1. p. q. 30. art. 2. ad 2. ubi amorem Diuinum ait esse coessentialē Deo.

S. Thomas. 113. SECUNDÒ, quia hæc opinio non concludit, quod intendit. Intendit enim similitudinem in natura, quam habere debet genitum cum generante, & concludit solam similitudinem intentionalem & in representando, quam per se tantum postulat Verbum intellectualem cum obiecto intelligibili. Minorem probo, nam de ratione Verbi, ut abstrahit à creato & increato, solum est procedere simile obiecto intentionaliter. Ergo de ratione Verbi, ut contracti ad increatum, est tantum procedere infinitè simile obiecto intentionaliter. Antecedens patet, quia de

ratione Verbi intellectualis est representare obiectum intelligibile: hoc autem non dicit similitudinem naturalem, & in essendo cum obiecto, sed tantum intentionalem & in representando. Nam eam similitudinem per se tantum importat Verbum, quæ necessaria est, ut per eam perfectè cognoscatur obiectum; nam hæc tantum est per se requisita ad primum munus Verbi: sed ad hoc sufficit sola similitudo intentionalis; nam omnia alia circumscripta, & hac tantum posita, ponitur Verbum perfectè representatum obiecti. Consequentia verò probatur, quia Verbum, ut contractum ad increatum, per se non importat, nisi similitudinem intentionalem infinitam.

114. Hoc autem demonstro primò à posteriori sic. Verbum increatum non minus procedit ut Verbum Diuinarum personarum & creaturarum possibilem, quam ipsius Diuinæ essentia; cum non minus procedat ut perfectissima notitia personarum & creaturarum, quam essentia; sed respectu Diuinarum personarum & creaturarum possibilem, non importat, nisi solam similitudinem intelligibilem & intentionalem in representando: ergo neque respectu Diuinæ essentia; per se importabit aliam similitudinem, quam intelligibilem & intentionalem in representando. Consequentia elucet. Minor probatur, quia Verbum increatum non procedit simile in essendo paternitati, aut spirationi passiuæ, vel creaturis; alioqui Verbum esset Pater, Spiritus sanctus & creatura naturaliter; quod est hereticum; sed solum procedit simile quoad esse intentionale, & in representando, quia procedit ut perfecta notitia omnium, quæ sunt in mente paterna. Ergo neque Verbum, ut contractum ad increatum per se importat similitudinem in natura, sed tantum in esse intentionali cum obiecto intelligibili.

115. SECUNDò probatur à priori. Nam Verbum ex vi contractionis ad talem differentiam Verbi, eam tantum similitudinem per se poscit, quæ per se tantum facit ad perfectissimam notitiam talis obiecti: sed hæc est sola similitudo intentionalis cum obiecto intelligibili: ergo, &c. Maior patet, nam differentia per se est illa, quæ per se tantum requiritur ad talem speciem, ex tali genere & differentia constituendam: sed ad constituendam perfectissimam speciem Verbi increati sufficit infinita similitudo intentionalis cum ipso obiecto intelligibili: nam ea tantum similitudo per se requiritur ad constituendam speciem Verbi increati, quæ per se sufficit ad comprehendenda omnia, quæ sunt in memoria fecunda Patris. Nam hæc est tota, & adæquata perfectio Verbi, exprimere in actu secundo, quicquid in actu primo dicit species intelligibilis; quia Verbum est adæquatus terminus ipsius: sed ad exprimenda omnia, quæ per modum speciei intelligibilis continentur

tinentur

tenentur in memoria secunda Patris, non requiritur similitudo in natura, sed sufficit intentionalis. Nam hac tantum posita, & omni alia sublata, ponitur Verbum adquatè expressum totius esse intelligibilis obiecti intellectus paterni: patet hoc respectu Diuinarum personarum, & creaturarum possibile ad quas perfecte exprimendas sufficit sola intentionalis similitudo. Igitur quod Verbum Diuinum procedat simile in natura cum principio intelligente, non habet formaliter ex vi propria differentie, quæ solum tendit ad infinitam similitudinem intentionalem; sed tantum ex subiecto, in quo reperitur, non secus ac amor ipse increatus.

116. Confirmatur, quia sicut Verbi est assimilare terminum obiecto intelligibili: ita Amoris est vnire amantem obiecto amato: sed ex infinito amore non calculatur per se, nisi infinita vnio intentionalis amantis cum amato; ergo ex infinita notitia non calculatur per se, nisi infinita similitudo intentionalis Verbi cum obiecto. Aut certe si ex infinita notitia per se calculatur similitudo in natura, etiam ex infinito amore calculabitur infinita vnitas realis: & consequenter etiam amor vi suæ processionis, vt increatus est, procederet similis in natura cum principio volente, ac proinde vt genitus & filius.

117. Quinta ratio est Suarez 11. de Trinit. cap. 5. & 6. Fasoli 1. p. quæst. 4. articul. 2. dubit. 1. & aliorum recentiorum Theologorum, qui nondum sua scripta prælo mandarunt. Hi autem eo probant processionem Verbi esse generationem, non autem Spiritus Sancti, quia soli Verbo vi suæ processionis communicatur intellectio, quæ est propria differentia & formale constitutum naturæ Diuinæ: Spiritui verò Sancto, vi suæ processionis sola communicatur volitio, quæ non constituit, sed supponit naturam constitutam, eamque consequitur vt proprietatem ipsius. Cum autem generatio sit formalis communicatio naturæ, eoque tendat, vt per eam genitum accipiat essentialem constitutionem genitoris, sola processio Verbi erit generatio, quia sola processio Verbi est formalis communicatio naturæ Diuinæ, qua natura Diuina est formaliter.

11. Quod autem intellectio sit propria differentia constitutiva naturæ Diuinæ, volitio verò sit sola proprietas consequens, inde probant: quoniam natura Diuina cum sit essentialiter viuens vita perfectissima; perfectissimus autem gradus vitæ sit vita intellectualis actualis, ipsa actualis intellectio erit formalis ratio constitutiva naturæ Diuinæ; quia hic est primus & perfectissimus gradus vitæ. Volitio verò & amor, cum sit quidam naturæ appetitus consequens intellectionem, atque adeo naturam ipsam perfecte constitutam in gradu vitæ intellectualis perfectissimæ, non potest

habere rationem formalis constitutivæ, sed proprietatis consequentis; eo quod formalis ratio constitutiva naturæ est illa, qua primò concipitur constitui in se, & essentialiter distingui ab omni alio. Quia igitur soli Verbo ex modo, quo procedit, communicatur intellectio, solum Verbum erit genitum & Filius. Et quamuis etiam Spiritui Sancto communicetur intellectio, quia tamen ea non communicatur vi suæ processionis formaliter, sed solum identice & concomitanter, vt intrinsece inclusa in ipsa volitione, quæ ei tantum communicatur formaliter vi originis, non dicitur filius & genitus, nec eius processio generatio; quia hæc est productio per se primò ordinata ad communicandam naturam.

119. Confirmant, nam ratio volitionis actualis in Deo præsupponit rationem intellectiui: igitur nequit eius essentia per viamque rationem equè primò constitui. Antecedens constat tum in rebus creatis: tum quia volitio essentialiter est ad cognitum vt sic. Consequentia verò probatur, nam si intellectio & volitio actualis æquè primò essentiam Dei constituerent, sequeretur, intellectionem & volitionem esse vnum simplicissimum conceptum vnus & eiusdem differentie, essentialiter constituentis naturam; ac proinde cum volitio suapte natura præsupponat intellectionem, idem præsupponeret seipsum; idemque simul foret prius & posterius se ipso; quod implicat.

120. Sed contra primò. Quoniam hæc ratio falsam supponit doctrinam de constitutiva naturæ Diuinæ, quod ex Patribus, & S. Thoma supra probauimus, non esse solam intellectionem, sed ipsum esse secundum totam latitudinem essendi.

121. SECUNDO, ex hac sententia sequitur, quod contra præcedentem rationem intulimus, nempe Spiritum Sanctum vi suæ processionis non esse equè Deum, ac Filium; imò vi suæ processionis non esse formaliter Deum, sed tantum proprietatem Dei; proinde vi suæ formalis constitutionis personalis non esse vniuocè personam Diuinam cum reliquis; nec procedere vt æqualem cum alia persona procedente; nec processionem Spiritus Sancti dici posse processionem Dei, quia non tendit formaliter ad communicandam Deitatem, sed tantum proprietatem Dei: processio autem denominatur talis formaliter ab eo, quod formaliter communicat.

122. TERTIO sic argumentor. Spiritus Sanctus vi suæ processionis formalis producitur vt hypostasis Diuina: ergo vi suæ processionis formalis, producitur vt subsistens in natura Diuina: ergo vi processionis formalis communicatur illi natura Diuina. Antecedens patet, nam quicquid est terminus per se productionis, per se procedit vi productionis. Sed hypostasis Spiritus Sancti est per se terminus spirationis passiuæ, cum sit ipsa spiratio passiva in facto esse:

ergo

Suarez.
Fasolus.

S. Thomas.

ergo per se vi suæ processionis producit ut hypostasis Diuina. Posterior consequentia primi enthymematis constat: nam si vi suæ processionis formalis Spiritus sanctus procedit, ut immediatè subsistens in natura Diuina; ergo vi suæ processionis formalis accipit naturam Diuinam. Prior verò consecutio, in qua tantum versatur difficultas, sic probatur. Omnis hypostasis immediatè ordinatur ad naturam, quàm ad proprietates naturæ. Sed per aduersarios volitio est proprietas naturæ: ergo hypostasis Spiritus Sancti vi suæ processionis formalis, non procedit, ut immediatè subsistens in volitione, sed in natura ipsa Diuina. Consequentia claret, nam terminus vi suæ processionis procedit secundum ordinem, quem per se & formaliter includit: Igitur si hypostasis per se immediatè ordinatur ad naturam, & non ad proprietates naturæ, vi suæ processionis procedit, ut immediatè subsistens in natura, & non in volitione, quæ est proprietas naturæ. Maiorem ostendo. Nam hypostasis est complementum substantiale naturæ, cum qua facit vnum substantiale in ratione suppositi perfectè operatiui; ergo prius, & immediatè respicit naturam, cum qua constituit vnum substantiale perfectè operatiuum, quam proprietatem naturæ, cum qua non constituit vnum substantiale, sed vnum quasi per accidens.

123. Confirmatur. Nam ea ratione hypostasis respicit naturam, quàm natura respicit hypostasim: sed natura prius & immediatè respicit hypostasim, quàm proprietates: ergo & hypostasis prius & immediatè respicit naturam, quàm proprietates. Maior patet, quia nequit natura prius respicere suam hypostasim, quin etiam hypostasis prius respiciat suam naturam, quoniam correlatiua sunt simul natura. Minor probatur tum in rebus creatis, in quibus natura per prius respicit suam hypostasim, quam proprietates: ergo etiam in Diuinis. Nam idè aduersarij docent, volitionem esse proprietatem naturæ Diuinæ, quia ea etiam est proprietas naturæ creatæ: ergo etiam docere debent, per prius naturam Diuinam respicere suam hypostasim, quàm suas proprietates; quia etiam natura creata prius respicit hypostasim, quàm proprietates. Tum quia natura Diuina constituit magis vnum cum hypostasi, quam cum proprietate: sed id prius & immediatè respicitur à natura, quod constituit magis vnum cum illa: ergo &c.

124. Argumentor 4. Nam, ut constat ex Ioanne Theologo latino in Concilio Florentino sess. 18. & 19. & omnibus Scholasticis cum Magistro in 1. dist. 7. ad productionem Spiritus Sancti, non solum per se concurrat voluntas, sed etiam natura, ut principium communicatiuum. Etenim principalis forma, qua tam Pater, quàm Pa-

ter & Filius est principium communicatiuum ad intra, est ipsa natura Diuina, quæ tam cum intellectu ad gignendum Filium, quàm cum volitione ad spirandum Spiritum Sanctum immediatè concurrat. Ergo vi processionis non minus communicatur natura Spiritui Sancto, quàm Filio. Consequentia probatur, nam id vi processionis communicatur termino, quod est per se principium communicationis termini: igitur si natura Diuina est per se principium communicationis sui respectu Spiritus Sancti, per se vi originis illa communicatur Spiritui Sancto.

125. Ad fundamentum aduersariorum patet ex suprà disputatis de constitutio Dei. Ad confirmationem nego consequentiam. Ad cuius probationem respondeo intellectum & volitionem esse quidem vnum simplicem conceptum, sed virtualiter diuisibilem: & ratione huius virtualis diuisibilitatis non repugnat, quin idem ratione præsupponat se ipsum; sitque se ipso prius & posterius secundum diuersas perfectiones, quas virtualiter includit. Nam etiam per aduersarios volitio supponit intellectum: & rursus intellectus, ut comprehensua est omnium attributorum Diuinorum, quo pacto est formale constitutum Dei, ratione supponit volitionem; quia ut sit comprehensua volitionis, debet illam præsupponere in ratione obiecti. Igitur non implicat, ut eadem perfectio ob virtutem sui diuisibilitatem sit conceptibilis prior, & posterior secundum diuersas rationes.

126. Sexta ratio est aliquorum apud Ruiz disp. 8. sect. 4. ideo Verbum esse genitum, non autem Spiritum Sanctum, quia Verbo vi suæ processionis immediatè communicatur natura, quàm intellectus: contra verò Spiritui Sancto vi suæ processionis immediatè communicatur amor, quo mediante deinde communicatur natura. Sed contra: nam utriusque eodem modo communicatur natura, Verbo quidem mediante intellectu, Spiritui Sancto verò mediante amore. Etenim id communicatur immediatè, quod est immediatior via respectu termini. Sed immediatior via respectu Verbi, & Spiritus Sancti est intellectus & volitio: nam Pater intelligendo gignit Verbum; & uterque amando spirant Spiritum Sanctum.

127. Septima ratio est Bartholomæi Torrez 1. p. q. 27. artic. 2. Vasquez disp. 113. cap. 7. & disp. 145. cap. 5. Asserentium, idè solum Verbum, & non Spiritum Sanctum esse genitum, quia solum Verbum vi suæ processionis procedit non modò simile in natura cum principio producente, quomodo etiam procedit Spiritus Sanctus, sed etiam procedit ut imago ad repræsentandum expressa. De ratione autem Filij, ut Filius est, non solum est produci similem in natura, sed etiam ut imaginem ad repræsentandum suum principium. Maior constat, nam solius Verbi est, non autem

amoris

Ioan. Theol.
logus.
Concilium
Florentinum
Scholastici
cum Magi-
stro.

Ruiz.

Torrez.
Vasquez.

amoris representare, quia solius Verbi est, procedere ut speciem declarativam obiecti intelligentis intellectui dicenti & intelligenti: amoris autem tantum est, procedere ut impulsus voluntatis in rem amatum.

128. Confirmatur 1. Nam si Spiritus sanctus procederet, ut imago ad representandum expressa, alicui intelligenti deberet representare: at nulli intelligenti representat, non Patri aut Filio, quia neuter seipsum intelligit Spiritu sancto, nec tanquam forma, nec tanquam termino intellectiois; nec sibi ipsi, nisi quatenus sua intellectiois essentiali intelligit se, & reliquas personas in seipso; nec alicui intellectui creato; non viatori, ut patet; non beato, quia qui videt tres personas, non videt unam representatam in alia, sed omnes eque primò: igitur nulli representat. At Verbum omnia intelligibilia representat Patri, non tanquam forma, quia Pater non intelligit nata sapientia ut forma, sed tanquam terminus paternæ intellectiois. Minor primi syllogismi probatur, tum quia humanis nullus filius est, qui patrem non representet, quod adeo verum est, ut etiam id reperiatur in æquiuoca generatione muli. Et licet etiam pater filium representet, non est tamen illius imago, quia imago est similitudo originem habens ab eo, quem representat. Tum quia eò magis, aut minus aliquis dicitur filius, non quò magis, aut minus est homo, sed quò magis, aut minus patrem representat. Ergo perfectio filiationis non crevit ex perfectione substantiæ, sed ex perfectione similitudinis representantis & exprimentis suum principium.

129. Confirmatur secundò, nam ignis productus procedit similis in natura igni producenti, quia tamen non procedit ut imago ad illum representandum expressa, non dicitur filius: ergo licet Spiritus sanctus vi suæ originis procedat similis in natura principio producenti, quia tamen vi eiusdem non procedit ut imago ad illud representandum expressa, non dicitur filius.

130. Sed contrà. Nam cum adversarii dicunt, de ratione filij esse, ut procedat per modum imaginis ad representandum expressa; vel intelligunt de imagine, & representatione intentionali, vel de imagine, & representatione naturali. Primum in ipsorum sententia dici non potest, tum quia hæc non reperitur in filio creato: at ipsi docent, hanc imaginis rationem communem esse cum genito creato. Tum quia hæc ratio imaginis non requirit unitatem in natura cum obiecto, ad quod representandum exprimitur, ut patet in verbo creato, quod est vera imago rei intellectæ, diversæ tamen naturæ ab illa: at ratio filij essentialiter postulat unitatem saltem specificam naturæ cum principio producentis.

131. Si autem dicatur secundum, sequitur, quòd etiam Spiritus sanctus vi suæ originis procedat ut filius. Sequelam probò, nam per adversarios procedere ut filium, est vi suæ

originis procedere ut imaginem ad representandum naturaliter expressam: sed per eos Spiritus sanctus vi suæ originis procedit ut similis in natura cum principio producente: ergo vi suæ originis procedit ut filius, nam procedere vi suæ originis ut imaginem naturalem ad representandum expressam, non est aliud, quàm productum vi suæ productionis accipere eandem naturam producentis, ratione cuius productum aptum est representare suum producentem. Sed hoc ipso, quòd productum vi suæ productionis accipit eandem naturam producentis, vi eiusdem naturæ fit aptum representare suum producentem: ergo. Maior probatur, quia nec de ratione imaginis naturalis est, actu representare, sed tantum posse representare. Nam si nullus esset intellectus creatus, adhuc equus productus esset filius & imago equi producentis, ut concedit ipsemet Vasquez. Nec dici posset, illum actu representare intellectui Divino, quia Deus non cognoscit equum producentem in ipso equo producto, sed utrumque in seipso. Neque etià requiritur, ut imago sit obiecti finem ab agente expressa: nam sufficit ipse finis & intentio naturæ, quæ in ipso opere producto elucet, quotiescunque vi suæ productionis effectus procedit similis in natura cum principio producente, quod etiam concedit Vasquez. Minorem ostendo. Quoniam productum fit aptum representare suum producentem formaliter per similitudinem naturæ, quam media productione accipit à producente. Nam per id productum fit formaliter aptum ad representandum suum producentem, per quod fit simile illi: fit autem productum simile producenti ratione naturæ communis: ergo vi talis naturæ fit productum aptum ad representandum suum producentem. Igitur si Spiritus sanctus vi suæ processionis formalis accipit eandem naturam producentis, vi suæ processionis est formaliter aptus ad representandum naturaliter suum producentem.

132. Respondet Vasquez disp. 113. cap. 8. in humanis ex eo solum dici aliquem filium, quia habet eandem naturam producentis. Nam in ea solum est fundamentum relationis imaginis, in quo sufficienter saluatur ratio filij, at verò in Divinis sola similitudo naturæ producti cum producente non sat est ad rationem filij, quia hæc sola non est sufficiens fundamentum relationis imaginis; quia hæc in Deo non resultat ex sola identitate naturæ, sed ex illa, & ex proprietate personali, quæ nata est representare: hæc autem est sola proprietas Verbi, per intellectum producta, non autem proprietas Spiritus sancti producta per voluntatem.

133. Sed contrà: quoniam, ut probatum est, relatio quæ constituit filium ut sic, non est relatio imaginis intentionalis, sed naturalis, quæ consistit in sola participatione naturæ cum producente. Sed tam Verbum, quàm Spiritus sanctus vi suæ originis participat eandem naturam cum producente: ergo uterque est filius. Confirmatur, nam ideo filius in

humanis habet fundamentum relationis imaginis, quia participat eandem naturam producentis: sed etiam Spiritus sanctus vi suæ originis participat eandem naturam cum producente: ergo. Et ratio à priori est, quoniam ad rationem imaginis naturalis duo tantum requiruntur, & vnitas naturæ, siue specificæ, siue numericæ, & realis distinctio producti à producente. Primum requiritur vt ratio formalis representandi, nam ratio representandi est vnitas & conuenientia in eadem natura. Secundum vt pura conditio: nam ratio distinctionis est ratio diuersitatis, quæ non potest esse perfecte formalis ratio representandi, sed conditio tantum, quæ posita, tota ratio representandi saluatur in sola vnitate naturæ. Cum igitur Spiritus sanctus vi suæ originis accipiat eandem naturam cum reali distinctione à producente, erit vera imago naturalis sui producentis, non minus quam Verbum ipsum. Nec refert, quod Verbum vi suæ originis personalis procedat vt imago intentionalis ad representandum intelligibiliter expressa, quo pacto non procedit Spiritus sanctus: quia hæc ratio imaginis impertinenter se habet ad imaginem naturalem, in qua tantum aduersarij collocant rationem filij vt sic.

134. Ex his patet ad oppositum fundamentum. Falsum quippe est, solum Verbum vi suæ processionis procedere per modum imaginis naturaliter representantis suum principium. Probatio verò maioris cum sua confirmatione solum probat de representatione intentionali & actuali, non autem de naturali & aptitudinali, quæ sola per aduersarios est de ratione filij vt sic. Patet etiam ad vtramque probationem minoris. Nam maior illa similitudo, quam filius habet erga Patrem, & non habet erga alios, oritur ex perfectiore participatione eiusdem naturæ gignentis, quo perfectiore modo participat etiam Spiritus sanctus, dum vi suæ originis accipit eandem numero naturam producentis.

135. Ad secundam confirmationem respondet, non ideo ignem productum non dici filium ignis producentis, quia non procedit vt imago potius ignis producentis, quam alterius ignis non producentis: nam de ratione imaginis non est, vt sit similior suo principio, quam alijs, vt constat de filio creato, qui sæpe est similior alteri, quam Patri: sed ideo non dici filium ignis producentis, quia ratio filij non reperitur, nisi in sola imagine perfecti viuents.

136. OCTAVA ratio est Richardi Victorini lib. 6. de Trinit. à capite 18. Alensis 1. p. q. 42. memb. 2. & mēb. 3. art. 2. & q. 43. memb. 2. Maioris in 1. dist. 13. qu. 1. Francisci Zunigæ disp. 2. dub. 2. à membr. 9. Qui eo probant, Spiritum sanctum non esse Filium, quia non accipit naturam fecundam cum virtute illam communicandi alteri: atqui accipere naturam fecundam cum virtute illam communicandi alteri est de ratione Filij vt sic: ergo Spiritus sanctus, qui non accipit naturam fecundam cum virtute illam communicandi

alteri, non est Filius. Maior cum consequentia patet. Minor, in qua tantum præsens controuersia versatur, probatur primò, quia de ratione Filij est procedere in similitudinem eiusdem naturæ cum producente: natura autem non dicit nudam quidditatem viuents, sed principium fecundum producendi de sua substantia aliud suppositum viuens.

137. Secundò probatur. De ratione Filij est procedere vniocè conueniens cum principio producente, non solum in modo essendi, sed etiam in proprio modo operandi. Proprius autem modus operandi viuents, vt distinguitur à proprio modo operandi non viuents, est posse de propria substantia per principium coniunctum aliud viuens sibi simile producere.

138. Tertiò: quod est de ratione Filij creati, & increati, est de ratione Filij vt sic: sed de ratione Filij creati, & increati est esse simile producenti in virtute producendi sibi simile in natura: ergo talis similitudo in virtute producendi sibi simile in natura est de ratione Filij vt sic. Maior patet, quia quod est de ratione omnium inferiorum distributiuè, est de ratione immediati superioris. Minor probatur quoad Filium creatum. Nam Filius creatus essentialiter est animal genitum, cum extra naturam sentientem ratio Filij creati non reperiatur: sed de ratione animalis geniti est esse simile producenti in forma substantiali ab eo accepta; ergo & in principio intrinseco, & radicali communicandi naturam. Consequentia elucet, quia de quidditate formæ sentitiuæ est esse principium radicale communicandi naturam.

139. Probatur eadem minor quoad filium increatum: tum quia ex Anselmo in Monologio cap. 16. quicquid de Deo prædicatur, quidditatiuè prædicatur: prædicatur autem de Filio Dei virtus spiratiua: igitur hæc est de quidditate Filij Dei. Tum quia ex probabili opinione, si Spiritus sanctus non procederet à Filio, per locum intrinsecum sequeretur, non esse eundem numero filium, qui nunc est: ergo de ratione Filij Diuini est, vt ab eo procedat Spiritus sanctus, ac proinde vt sit similis Patri in virtute spirandi; atque adeo in natura ipsa communicanda. Tum quia similitudo cum Patre in virtute communicandi naturam, est idem cum Filio Dei, absque actuali distinctione ex natura rei; ergo est illi quidditatiua. Omnis quippe identitas actualis excludens omnem distinctionem ex natura rei, est essentialis & quidditatiua, quia nihil magis est essentialis, & quidditatiuum rei, quam res ipsa tota sibi absque vlla distinctione actuali ex natura rei.

140. Quartò, probatur eadem sententia. Quod est de ratione filij creati, & non dicit imperfectionem, nec aliunde repugnat Filio increato, est de ratione Filij vt sic, sed esse similem Patri in natura fecunda ab eo accepta, est de ratione Filij creati, & non dicit imperfectionem, nec repugnat Filio increato; ergo. Maior declaratur, quia quod non dicit

imperfe-

Richardus.
Alensis.
Maior.
Zuniga.

Anselmus.

imperfectiorem, & est essentiale alicui perfectioni creatæ, est etiam essentiale simili perfectioni increatæ, habenti idem nomen & rationem: ut quod est de ratione scientiæ creatæ, & non dicit imperfectiorem, est etiam essentiale scientiæ increatæ. Minor quoad primam partem constat ex ratione tertia, quoad secundam patet, nam de facto reperitur in Deo, in quo nihil est imperfectum, quoad tertiam est de fide, qua constat, Filium Dei esse similem Patri in eadem virtute spirandi, ac proinde in eadem virtute naturam communicandi. Confirmatur, nam esse similem Patri in natura fecunda, & virtute communicandi essentiam ab eo acceptam, essentialiter convenit filio creato; & non ut distincto ab increato, alioqui non competere filio increato; ergo filio ut sic; atque adeo ut communi utrique.

141. Quinto probatur. Quando nomen impositum ad significandam perfectionem creatam extenditur ad similem perfectionem increatam significandam, talis extensio fundari debet in aliqua maiore convenientia essentiali, quæ sit inter rem creatam & increatam, ad quam significandam nomen ipsum extenditur; alioqui non esset ratio, cur magis ad unam, quam ad aliam perfectionem significandam extenderetur: ut nomen scientiæ, quod impositum fuit ad significandam scientiam creatam, extensum est ad significandam potius scientiam, quam bonitatem Dei ob maiorem convenientiam essentialem, quæ est inter scientiam creatam, & increatam, quæ non est inter eandem scientiam creatam, & bonitatem increatam. Id autem, in quo hæc maior convenientia consistit, importatur tali nomine, ut iam extenso ex perfectione creatâ ad increatam, tanquam aliquid essentiale utrique. Ergo id, quod nomine filij, ut extenso ex creato ad increatum, importatur, est essentiale utrique. Hoc autem aliud esse non potest, quam virtus communicandi naturam; nam in hoc filius creatus convenit cum Filio increato, & non cum Spiritu S. ergo hoc erit essentiale utrique. Minor subsumpta probatur, quia nihil cogitari potest, in quo filius creatus magis conveniat cum filio increato, quam cum Spiritu S. quam prædicta virtus cum in reliquis æquè conveniat cum utroque.

142. Sed contra hanc rationem primo. Nam posse generare extrinsecum est filio: constat in mulo, qui filius est, & tamen generare non potest. Neque dicas, mulum non posse generare proximè, posse autem remotè: & hoc fat esse ad rationem filij. Nam etiam si non posset remotè, adhuc diceretur filius: quod sic probo, quia cum homines extenderunt hoc nomen, filius, ad significandam genituram muli, non habuerunt respectum, quod mulus posset saltem remotè generare: nam hoc incertum erat, cum iam vocetur in litem. Igitur cum extenderunt hoc nomen, filius, ad muli genituram significandam, non potuerunt per hoc nomen, filius, in mulo significare poten-

tiam ipsam remotam generandi, quæ ipsis dubia erat, sed aliquam rationem certam, in quamulus convenit cum reliquis filijs creatis. Atque adeo ratio filij non consistit formaliter in potentia remota generandi. Ratio verò est, quoniam formalis & adæquata ratio filij saluatur per hoc tantum, quod productum representet producentem per eandem naturam à producente acceptam, cui extrinsecum & posterius est, posse aliud sibi simile generare. Confirmatur, quia sicut Pater constituitur in esse Patris sola relatione genitoris ad genitum: ita filius in esse filij sola relatione geniti ad genitorem. Et sicut sublato omni respectu, manente tantum relatione genitoris ad genitum, maneret essentialis ratio Patris: ita sublato omni respectu, manente tantum relatione geniti ad genitorem, maneret essentialis ratio filij.

143. Secundo. Etiam si Filius Dei non esset productivus Spiritus S. si tamen procederet per intellectum, ut nunc procedit, adhuc esset filius. Contra verò etiam si Spiritus S. esset productivus Verbi, si tamen procederet per Voluntatem, ut nunc procedit, non esset filius, sed Spiritus. Ergo nec filius est filius ex eo formaliter, quod Spiritum producit; nec Spiritus non est filius ex eo formaliter, quod aliam personam sibi similem non producit. Consequentia patet. Antecedens probo: nam filius increatus ex Aug. 7. de Trin. c. 2. eo est filius quo Verbum, & eo Verbum, quo Filius: sed si filius non produceret Spiritum S. modò procederet per intellectum, uti nunc procedit, esset Verbum; est enim Verbum formaliter per productionem intellectus: ergo adhuc esset filius, etiam si Spiritum S. non produceret. Vnde si Pater prius origine per voluntatem produceret Spiritum S. quam per intellectum simul cum Spiritu S. produceret Verbum, nec Spiritus esset filius, esto foret Verbi productivus; nec Verbum desineret esse Filius, cum non desineret esse Verbum, esto Spiritus productivum non esset.

144. Tertiò. Similitudo in proprio modo operandi Patris, ut Patris formaliter, non est de quidditate formali Filij Dei: ergo nec similitudo in modo operandi eiusdem, ut spiratoris, erit de quidditate Filij Dei. Antecedens patet, nam proprius modus operandi Patris, ut Patris formaliter, est generare per intellectum, quem modum operandi non communicat filio. Consequentia probatur, nam sicut Filius dicit solam relationem ad Patrem, ut Patrem formaliter: ita si similitudo in proprio modo communicandi naturam esset de ratione filij, ut filius est, deberet etiam ea, quæ est propria Patris ut Patris formaliter, esse de ratione filij: at hæc necessaria non est; igitur nec illa, quæ non est propria Patris, ut Patris formaliter. Consequentia constat, quia filius debet representare Patrem ut Patrem formaliter: nam illud debet representare formaliter, à quo proximè formaliter producit; producit autem proximè & formaliter à virtute generativa, non à spirativa; igitur illam, non hanc debet formaliter representare.

145. Quarto. Adhuc Pater esset Pater, etiam si non spiraret. Ergo etiam Filius esset Filius, etiam si non produceret Spiritum S. Consequentia constat, nam implicat, esse Patrem absque Filio: sed sublata virtute spiratiua à Patre, adhuc Pater maneret Pater, atque adeo cum Filio, & non cum virtute producendi Spiritum sanctum: quia sublata virtute spiratiua à Patre, tolleretur etiam à Filio, cum sit vna indiuisibilis in vtroque. Igitur Filius Dei non est formaliter filius per virtutem producendi Spiritum sanctum. Antecedens probo, quia Pater non est Pater formaliter per vim spirandi, sed per vim generandi: ergo adhuc sublata virtute spirandi, non tolleretur per locum intrinsecum virtus ipsa generandi.

146. Confirmatur primò, nam Paternitas constituit formaliter personam Patris, quam realiter distinguit à persona filij: spiratio verò actiua nec constituit personam Patris, nec illam à Filio distinguit: Ergo sublata virtute spirandi à Patre, & consequenter à Filio, non tolleretur per locum intrinsecum, persona Patris, ac proinde nec persona filij. Consequentia elucet, quia constitutum formaliter pendet à solo constitutiuo formali, & à proprio termino per se: Sed formale constitutiuum Patris est paternitas, eiusque terminus per se est sola filiatio. Nam ille est terminus per se paternitatis, qui illi formaliter opponitur; at hic est sola filiatio: nam spiratio actiua, cum sit communis vtrique, non opponitur paternitati. Igitur sublata virtute spiratiua à Patre & Filio, adhuc maneret formale constitutiuum Patris & Filij.

Patres in
Conc. Flor.
Scholastici.

147. Confirmatur secundò: Nam tam Patres in Concilio Florentino dum contra Gregos contendunt, Spiritum sanctum non solum à Patre, sed etiam à Filio procedere, quàm Scholastici, cum disputant, num Spiritus sanctus distingueretur à Filio, si ab illo non produceretur, omnes supponunt, manere Patrem, ac proinde Filium, esto Spiritus à Filio non produceretur: solumque contendunt, non fore distinctionem inter Spiritum sanctum & Filium, si Spiritus sanctus à Filio non procederet. Nullus quippe per eam hypothesin supponit, destrui formaliter personam Patris, aut Filij; sed manente persona Patris, ac Filij, licet variata quoad solam proprietatem spirandi, quæ est extra constitutionem personalem Patris ac Filij ut sic, solum quærunt num saluaretur in eo casu distinctio in Spiritum sanctum & Filium.

148. Quintò. Si esset aliquod viuens creatum, quod vnica generatione adæquatè communicaret totam suam virtutem generatiuam, hic esset verus & proprius Pater; ergo per ordinem ad verum & proprium Filium: atqui talis Filius non esset communicatiuus naturæ, cum iam illa supponeretur per adæquatam generationem ipsi communicata: ergo ratio Filij essentialiter non postulat, vt possit naturam à Patre acceptam alteri communicare.

149. Sextò. Ex eo formaliter viuens creatum est Filius, quo procedit simile generanti in es-

sentia: ergo ex eo formaliter viuens increatum est filius, quo procedit simile producenti in essentia: ergo non ex eo formaliter est filius, quo procedit simile in natura fecunda.

150. Negant aduersarij consequentiam. Quoniam essentia viuents creati, quouis alio præciso, seipsa est radicale principium coniunctum producendi aliud viuens: at Deitas præcisè sumpta non est seipsa intrinsecum principium coniunctum producendi suppositum viuens, nisi determinata aliqua relatione. Quare non eo ipso, quo viuens increatum procedit simile in Deitate, procedit etiam simile in natura fecunda, sed necesse est, vt procedat simile in essentia determinata relatione.

151. Sed contrà. Nam sicut per aduersarios, viuens creatum procedens simile in essentia principio producenti, licet sit proximè impotens ad communicandam naturam alteri defectu principij proximi, vt mulus; adhuc dicitur verus filius: ita Spiritus sanctus procedens similis in essentia principio spiranti, licet impotens ad communicandam naturam alteri personæ, defectu vltioris termini producibilis, adhuc diceretur verus filius. Cum non minùs impossibile sit, vt viuens creatum communicet naturam alteri sine principio proximo essentialiter requisito; quàm vt Spiritus sanctus communicet naturam Diuinam alteri supposito defectu vltioris termini producibilis.

152. Ad primum argumentum oppugnatur rationis nego minorem. Et ad probationem dico, conceptum naturæ viuents saluari per principium fecundum operationum vitalium intra se.

153. Ad secundum nego minorem. Nam etiam proprius modus operandi viuents est esse principium operationum vitalium vitæ sentientis, aut intelligentis, in quo satis est, vt Filius procedat similis genitori.

154. Ad tertium concedo, quod de ratione animalis geniti sit esse simile generanti in forma accepta quoad essentialia: nego tamè principium radicale communicandi naturam esse essentialè animali, cum possit saluari perfecta ratio animalis per solum principium radicale operationum vitalium intra se, vt saluatur in Phœnice.

155. Ad posteriorem probationem de Filio increato, ad primam probationem distinguo minorem: prædicatur virtus spiratiua de Filio Dei, qua Filius est, & nego; quàm Spirator est, & concedo. Ad secundum verò nego consequentiã: quia licet non esset idẽ numero Filius, qui nunc est, adhuc tamen esset Filius: sola enim numerica variatio non tollit essentialẽ rationem Filij, quæ saluari potest in alio numero Filio.

156. Ad tertium concedo, vim spiratiuam esse quidditatiuam Filio Dei, non quàm Filius est, sed quàm persona Diuina est prior origine per voluntatem; alioqui eadem virtus spiratiua nõ posset esse quidditatiua Patri, quia quod est proprium vnius personæ, vt talis, non po-

test

test esse proprium alterius, vt condistinctæ ab alijs personis.

157. Ad quartum argumentum neganda est minor. Ad confirmationem verò neganda est maior. Ad quintum nego minorem subsumptam. Ad cuius probationem mox constabit ex ratione nostra.

Auctoris ratio.

158. **R**atio igitur, quæ mihi post omnes maturè examinatas occurrit, quæque doctissimis viris sæpius in disputationibus agitata vehementer placuit, hæc est. Ideo processio Verbi, non autem Spiritus sancti est generatio, quoniam de ratione generationis perfecti viuentis est, vt per eam terminus productus procedat adæquatè similis principio producenti. At sola persona Verbi vi suæ originis procedit adæquatè similis principio producenti. Igitur sola processio Verbi, non item Spiritus sancti est generatio.

Aristoteles.

Maiores est Aristotelis 2. de anima text. 34. & 49. & 7. Metaph. cap. 8. vbi docet generationem viuentis esse opus naturalissimum, quo produciens intendit facere aliud, quale ipsum.

S. Thomas. Syluius.

saltem specie. Est etiam S. Thomæ 1. p. q. 27. art. 2. Syluii ibid. vbi ille ad generationem viuentis requirit adæquatam similitudinem termini procedentis cum principio producente; ideoque docet, vermes, qui generantur in animalibus non esse genitos & filios, quia licet procedant similes in ratione generica cum principio producente, non tamen procedunt similes in ratione specifica cum eodem principio producente. Eandem docet Gabriel in 1. dist. 13. art. 1. vbi, *Generatio, inquit, strictè sumpta est productio, qua viuens ratione sua productionis præcisè produciuntur vt totaliter simile, & eiusdem rationis cum producto, quantum ad omnia, excepta sola productione.* Eandem indicat manifestè S. Thomas & Syluius 1. parte quæst. 27. artic. 4. Cuius ratio à priori est quoniam generatio est productio à natura ordinata ad propagationem ipsius generantis. Vnde quod perfectius generans se communicat genito, eò perfectius se propagat in genito, quia intentio generantis est, quoad omnia, quantum fieri potest, seipsum conseruare, ac viuere in genito: ergo quod perfectius generans se communicat genito, eò perfectius hanc naturæ propensione adæquat.

Gabriel.

S. Thomas. Syluius.

159. Pro minoris probatione suppono tria. Primum est, adæquatam principium Verbi & Amoris in diuinis non esse tantum naturæ, sed Verbi esse intellectum Patris, proximè constitutum per obiectum intelligibile, tanquam per proximum & formale specificatiuum; Amoris verò esse voluntatem Patris & Filij proximè constitutam per obiectum volibile, tanquam per formale specificatiuum. Sunt enim hæc principia vitalia, quæ ad operandum proximè constituuntur per obiecta, tanquam per formas vltimè specificantes & complementes principia ipsa operatiua. Vnde pro diuer-

sitate obiectorum diuersarum sunt operationum productiua. Cuius ea est ratio, quia illa essentialiter ordinantur ad obiecta in se ipsis exprimenda, vel diligenda: non possunt autem ea in seipsis vel exprimere, vel diligere, nisi illa in seipsis præhabeant. Quod sit, vt natura cum huiusmodi potentij solùm concurrat vt principium commune & quasi genericum, obiectum verò vt forma specifica contradi-stinctiua operationis vnius ab operatione alterius.

160. Secundum est. Hæc obiecta, quæ veluti formæ specificæ constituunt intellectum & voluntatem diuinam, non esse extrinsecos terminos distinctos ab intellectu & voluntate Dei, vt sunt in nobis, in quibus obiecta distinguuntur à potentij; sed esse intrinsecas perfectiones à parte rei identificatas cum intellectu & voluntate diuina; & hoc per se, quia per se in Deo intellectus & intelligibile, appetitus & appetibile sunt idem, teste Philosopho 12. Metaphys. Vnde eadem Deitas est quasi subiectum intellectus & voluntatis diuinæ, cum vnoquoque cõcurrentes vt commune principium communicatiuum ad productionem Verbi & Spiritus sancti, & simul obiectum vltimè constituens, tum intellectum, vt species intelligibilis sui, personarum, & creaturarum possibilitium; tum voluntatem vt obiectum appetibile sui, personarum, & creaturarum possibilitium.

Philosoph.

161. Tertium est. In his potentij vltimè per obiecta ad operandum constitutis duplicem considerari perfectionem, vtramque essentialem, & per se ad operandum requisitam: alteram quasi genericam naturæ cum vtroque principio intellectiui scilicet, & volitiui immediatè & naturaliter concurrentis; alteram quasi specificam & differentialem ipsius obiecti, cum vtroque etiam principio intentionaliter concurrentis. Nam sicut vnumquodque principium per se constat ex natura & obiecto; ex natura tanquam ex ratione generica & communi; ex obiecto tanquam ex ratione specifica & propria: ita duplicem in se continet perfectionem, & naturalem ipsius naturæ, & intentionalem ipsorum obiectorum. Nam sicut naturæ est, se communicare naturaliter, ita obiecti se communicare intentionaliter; quoniam obiectum vt obiectum formaliter non postulat esse in termino producto secundum esse naturale, sed tantum secundum esse intentionale. His adnotatis,

162. Probatur minor nostræ rationis, in qua sita est presentis rationis difficultas, hoc pacto. Verbum Diuinum non solùm procedit simile naturaliter principio remoto, & quasi generico naturæ; sed etiam intentionaliter principio proximo & quasi specifico obiecti intelligibilis; quia non solùm procedit consubstantialiter principio producenti, sed etiam expressiuum, & declaratiuum obiecti intelligibilis, à quo tanquam à forma specifica & vltima essentialiter constitutiua ipsius principij producentis exprimitur. Est enim, Verbum ex vi suæ formalis originis similitudo

obic-

obiecti intelligibilis ad ipsum intentionaliter representandum expressa. Spiritus vero sanctus, licet vi suae originis procedat naturaliter similis principio remoto & quasi generico naturae, quia vi suae formalis originis non minus quam Verbum procedit consubstantialis principio spiranti; quia procedit ut Amor increatus, qui non minus quam intellectio est de essentia Dei; non tamen procedit similis intentionaliter obiecto intelligibili, à quo tanquam ab ultima, & specifica forma essentialiter constitutiva principij spirantis procedit: quia non procedit ut intellectualis imago ad suum principium intentionaliter representandum expressa; sed ut vitalis impulsus ad obiectum diligendum productus.

Aristoteles.

163. Cuius discriminis ratio à priori est, quia intellectus fit proximè fecundus ad operandum per speciem intelligibilem obiecti, quae essentialiter ordinatur ad gignendum Verbum, ut intentionalem imaginem, & expressam similitudinem ipsius obiecti; mediante qua intellectus fit ipsum intelligibile in actu, iuxta illud Philosophi: *Animam intelligendo fit omnia*. Voluntas vero fit proximè operatiua per expressam notitiam obiecti intelligibilis, quae cum sit ipsa formalis similitudo obiecti, non ordinatur ad aliam formalem similitudinem exprimendam, sed ad inclinandum duntaxat appetitum ad obiectum diligendum iam cognitum, & expressum. Igitur sola processio Verbi; non autem Spiritus sancti est generatio. Consequentia patet, nam generatio est, qua productum procedit adaequatè simile producenti, non solum in ratione generica, sed etiam in ratione specifica: ideo enim productio Vermis non est generatio, quia per eam productum non procedit adaequatè simile producenti secundum utramque similitudinem genericam & specificam, sed tantum secundum rationem genericam animalis. Adaequata autem similitudo in his principijs vitalibus non est sumenda penes naturam tantum, quia haec est solum principium commune, & genericum aequaliter concurrens cum utraque potentia; sed etiam penes obiecta, quae sunt ultimae formae specificae constituentes, & distinguentes huiusmodi principia, qua vitalia sunt formaliter. Ergo sola productio Verbi, non autem Spiritus sancti est generatio: quia solum Verbum procedit adaequatè simile principio producenti, & secundum rationem genericam naturae, & secundum rationem specificam obiecti, & secundum similitudinem naturalem essentialiter requisitam ad generationem viuientis ut sic, & secundum similitudinem intelligibilem, seu intentionalem propriam generationis viuientis intellectualis.

164. Confirmatur primò: Quia Filius debet procedere ut imago expressiua omnium, quae essentialiter constituunt principium, à quo ipsa procedit. Solum Verbum Diuinum procedit ut imago expressiua omnium, quae essentialiter constituunt principium, à quo ipsum procedit; Ergo solum Verbum est Filius. Maior conceditur ab omnibus. Minor

probat, nam tam in principio intellectu, quam in principio volitivo duo sunt per se primò constituentia, & natura, & obiectum. Solum Verbum vi suae originis procedit & ut imago naturalis ad representandam naturam, & ut imago intentionalis ad exprimendum obiectum intelligibile. Spiritus sanctus vero vi suae originis solum procedit ut imago naturalis ad representandam naturam principij spirantis, non autem obiectum ipsum diligibile, quod est formale constitutiuum principij spirantis. Etenim in amore non cognoscitur obiectum amatum, sicut in Verbo obiectum intelligibile, quia amor non est intellectualis manifestatio & expressio obiecti, sicut est Verbum, quod vi sua habet representare & exprimere obiectum intelligenti, etiam si obiecti naturam in se ipso formaliter non contineat.

165. Confirmatur secundò: Generatio continere debet perfectam similitudinem gignentis: Atqui sola productio Verbi continet perfectam similitudinem Patris gignentis: quia non solum continet similitudinem naturalem, sed etiam intentionalem, nam haec per se spectat ad ultimum & specificum complementum generationis intellectualis ut sic. Quin inter omnes generationes perfectissimam esse intellectualem; nomenque ipsum generationis per prius dici de generatione intellectuali, quam materiali docet Aureol. in 1. dist. 9. p. 1. a. 2. tamen si in Deo non solum fit generatio intellectualis quoad similitudinem intentionalem, quae sola non sufficeret, ut constet in creatis; sed etiam quoad naturalem, quae simul cum intentionali constituit perfectam generationem viuientis intellectualis.

166. Hanc nostram rationem breuiter attingit S. Thom. 1. p. q. 27. ar. 2. & 4. contra gentes c. 11. inde probans, processionem per intellectum, non autem per voluntatem, in Diuinis esse generationem, quia in Deo conceptio intellectus est similitudo rei intellecta, & in eadem natura existens cum ipso Deo dicente. Quibus verbis utramque similitudinem exprimit, & intentionalem, & naturalem ad intellectualem filium essentialiter requisitam. Eandem rationem indicat Scotus quodlibeto 8. in fine, ubi docet filium ex vi suae processionis esse notitiam actualem declaratiuam omnis obiecti intelligibilis, quod in memoria Patris continetur. Eandem rationem repetit in 1. dist. 10. §. contra idem est principium, & dist. 2. q. 7. Eandem rationem innuit Aureol. in 1. dist. 27. p. 2. art. 3. §. restat ergo, ubi ex eo, quod in Diuinis filius sit intellectualis, docet, de ratione ipsius esse, ut procedat tanquam notitia declaratiua Patris manifestans ea, quae quasi latebant in memoria fecunda ipsius; ac per hoc distingui à Spiritu sancto, qui tamen si procedat per omnia similis Patri & Filio in naturalibus, quia tamen non procedit, ut imago ad representandum suum principium, sed ut amorosus impulsus, non dicitur filius.

167. Eadem ratio colligitur ex sacra Scriptura, quae Filium appellat imaginem, ad Coloss. 1. secundae ad Cor. 4. Sapientiae 7.

cuiusque

Aureolus.

S. Thomas.

Scotus.

Aureolus.

Ad Coloss. 1. ad Cor. 4.

eiufque processionem vocat sinceram emanationem claritatis omnipotentis Dei, ibid. Sapient. 7.

168. Eandem docent Patres. August. 7. de Trinit. cap. 2. *Eo, inquit, Filius, quo Verbum; & eo Verbum, quo Filius.* At Verbum intellectualē reduplicat imaginem. ergo. Anselmus in monologio cap. 53. *Sicut, inquit, Verbum mox ut consideratur, se prolem esse eius, à quo procedit euidentissimè probat, promptam referendo parentis imaginem: sic amor aperit se prolem negat, quia dum à Patre & Filio procedere intelligitur, non statim iam perspicuam exhibet se contemplanti eius, ex quo est similitudinem.* Vbi manifestè loquitur de similitudine intentionali, nam hanc vt propriam vi suæ originis habet Verbum, quam statim exhibet Patri contemplanti. Nazianzenus Oratione 4. de Theologia: *Filiū appellat naturæ paternæ declarationem: Brevis, inquit, & compendiosa, facilisque paternæ naturæ declaratio est Filius.* Declarat autem Filius æterni Patris naturam, intelligibiliter illam repræsentando. Nam cæterum etiam Spiritus sanctus per identitatem naturæ naturaliter declarat æterni Patris, nativæ naturæ. Athanasius sermone de sanctissima Deipara, docet Filium esse characterem, & speciem substantiæ Patris, *Per quam, inquit, ipse Pater exprimitur, & repræsentatur. Vt enim annulo signatorio species aliqua effigatur, quam nos imaginem expreſſam & sigillum appellamus, si nihil defuit ab exemplari suo: ita quoque Filius &c.* Cyrillus lib. 3. Thesauri. cap. 1. *Quemadmodum si quis, inquit, depictam Regis imaginem videret & miratus pulchritudinem imaginis, ipsum regem videre desideraret, iure utique imago ad eum diceret: qui me videt, Regem videt: Ego & Rex vnum sumus; quantum ad exactam similitudinem ego in Rege; & Rex in me est: sic & Filius &c.* Basiliius epist. 43. ad Gregorium Nyſſenum docet, Patris hypostasin in ipsa Filij hypostasi cognosci. Quod est proprium intellectualis imaginis.

169. *Obijcies 1.* De ratione Filij Dei non est, vt procedat similis cum Patre in principio communicandi naturam: ergo nec de ratione eius erit, vt procedat similis in obiecto intelligibili. Consequentia probatur, quia non minus de ratione Patris Diuini est communicare suam naturam, quam esse similem obiecto intelligibili: ergo si de ratione Filij non est, vt procedat similis in vno, nec de ratione eius erit, vt procedat similis in altero. Respondeo negando consequentiam; nam de ratione Filij increati, non est, vt procedat similis in notionalibus, sed tantum in essentialibus cum principio producente. Communicare autem naturam proximè conuenit Patri notionaliter, non essentialiter: esse verò simile obiecto intelligibili conuenit Patri essentialiter, non notionaliter. Minor constat, nam communicare naturam conuenit Patri proximè ratione relationis: esse verò simile obiecto intelligibili conuenit Patri rationis intellectiois essentialis. Maior probatur, nam alioqui de ratione Filij increa-

ti esset procedere similem Patri in ipsa Paternitate. Nec refert, quod Pater habeat, alium modum communicandi naturam per spirationem Filio communicabilem; quia hunc non habet vt Pater, sed vt Spirator, cum tamen vt Patri formaliter respondere debeat Filius. Ratio verò est, quia notionalia sunt propria, & indiuidualia personæ; quæ ex vi processionis non communicantur naturaliter, essentialia verò sunt communia; similitudo autem inter genitum & genitorem non spectatur penes indiuidualia & propria, sed penes essentialia & communia.

170. *Obijcies 2.* Intelligibile non constituit essentialiter intellectuum Dei. Ergo Verbum Diuinum procedens simile intelligibili, non procedit simile producenti quoad essentialia. Consequentia patet. Antecedens probatur, quia intelligibile, non solum est essentia Diuina, sed etiam creaturæ possibiles, sed hæ non constituunt essentialiter intellectuum Dei; implicat enim creatum essentialiter constituere increatum. Respondeo negando antecedens. Ad probationem distingo maiorem: creaturæ possibiles sunt intelligibile Diuini intellectus, quoad esse naturale earum; nego. Quoad esse intentionale; concedo. Sed vt sic non constituunt essentialiter intellectuum Dei, nego minorem. Quia vt sic, creaturæ sunt ipsa creatrix essentia, vt species, & intelligibilis similitudo earum. Vnde sicut Deus est essentialiter species creaturarum, ita in ratione intellectui constituitur per aliquid sibi essentialiter. Ergo Verbum procedens simile Deo in obiecto intelligibili creaturarum, procedit simile quoad aliquid essentialia principio producenti.

171. *Obijcies 3.* Obiectum intelligibile non est formaliter viuens. Ergo non potest esse proximum principium specificum generationis. Consequentia constat, quia generatio debet esse à principio proximo viuente. Antecedens probatur, quia obiectum, vt obiectum extrinsecum est intelligenti: principium autem viuens debet esse intrinsecum viuenti. Respondeo duplex esse obiectum intelligibile, vnum extrinsecum, alterum intrinsecum. Concedo antecedens de intelligibili extrinseco, nego de intrinseco, qualis est essentia angeli respectu eiusdem angeli intelligentis. Deo autem intelligenti nullum obiectum, neque creatum, neque increatum extrinsecum est. Nam ipsæmet creaturæ possibiles intrinsecæ sunt Deo intelligenti in ratione obiecti intelligibilis per earum intelligibilem similitudinem: est enim Deus teste S. Thoma, intelligibilis similitudo rerum omnium.

172. *Obijcies 4.* Etiam Spiritus S. vi suæ processionis procedit similis producenti, vtraque similitudine naturali, & intentionali, quia vi suæ processionis accipit naturam Diuinam; cum qua est vtraque similitudo essentialiter coniuncta. Respondeo negando antecedens; quia, vt rectè notat Caietanus 1.

S. Thomas.

Caietanus.

p. q. 35. art. 1. ad hoc, vt terminus vi suæ originis procedat similis producenti, non sufficit, vt quomodocunque origo terminetur ad simile, sed necesse est, vt terminetur ad simile formaliter & per se. Processio autem Spiritus sancti non est ad simile intentionaliter formaliter & per se, sed concomitanter ob concomitantiam cum amore, ad quem per se tantum origo Spiritus S. terminatur.

173. *Obijcies 5.* Similitudo est principium amoris: ergo si Spiritus sanctus procedit vt Amor, procedit vt similis per se. Respondet distinguendo antecedens: est enim similitudo principium Amoris, in quantum mouet appetitum vt bonum: bonum autem & finis non est principium producendi simile, sed tantum inclinandi ad simile. At in Verbo similitudo est principium producendi simile, quia est principium producendi Verbum, quod est ipsa expressa similitudo obiecti. Legatur S. Tho. 1. part. q. 27. art. 4. ad 2. & Syluius ibid.

S. Thomas.
Syluius.

174. Instabis, Spiritus S. procedit vt terminus perfectissimi amoris amicitiae. De ratione autem amoris amicitiae est vel facere, vel saltem supponere simile in natura. Ergo Spiritus sanctus vi suæ processionis formaliter procedit vt similis in natura cum principio producente. Respondet primò de ratione amoris esse facere, vel supponere similitudinem inter ipsos amantes. Amantes autem in Diuinis sunt PATER & FILIVS, ex quorum mutuo amore procedit Spiritus sanctus, vt terminus talis amoris. Vnde ex allato argumento solum sequitur, similitudinem tantum debere esse inter Patrem & Filium sese mutuo diligentes. Secundò dico, Spiritui sancto communicari similitudinem ei proportionatam, quæ est sola similitudo in natura.

175. *Obijcies 6.* Voluntas vi sua habet vnire se obiecto amato. Ergo infinita voluntas infinito modo se vniet amato: sed infinita vnio calculat perfectam identitatem amantis cum amato. Ergo Spiritus sanctus vi suæ originis procedit plus quam similis obiecto amabili, cum vi suæ originis procedat vt idem cum illo. Respondet, ex hoc tantum calculari infinitam vnionem affectionem, non autem naturalem cum obiecto amabili, quæ ad generationem non sufficit, cum neque sit per similitudinem naturæ, neque per expressionem obiecti, sed tantum per infinitam inclinationem & impulsu ad illud.

176. Instabis. Spiritus sanctus procedit vt vitalis inclinatio ad obiectum: Sed hæc est quedam obiectiua similitudo: ergo Spiritus sanctus vi suæ originis procedit vt similis obiecto. Resp. negando minorem. Etenim obiectiua similitudo sufficiens ad representandum intelligibiliter obiectum, & essentialiter requisita ad generationem intellectualem est illa, in qua exprimitur intentionaliter obiectum, qualis nō est amor, in quo nullo modo exprimitur obiectum, cum non sit ratio cognoscendi, sed tantum inclinandi ad obiectum. Quod autem talis similitudo, requiratur ad generationem intellectualem inde constat,

quoniam sicut de ratione geniti, vt sic est, representare genitorem: ita de ratione geniti intellectualis est representare intelligibiliter genitorem: atqui sola illa similitudo representat intelligibiliter genitorem, quæ est ratio cognoscendi genitorem, & in qua ipse genitor intentionaliter exprimitur. Talis autem similitudo non est amor, qui nec est ratio cognoscendi obiectum amabile, nec in ipso exprimitur natura ipsius obiecti amabilis.

177. *Obijcies 7.* Omne agens producit sibi simile in forma, per quam agit: ergo voluntas Diuina producit sibi simile. Respondet Ferrar. 4. contra gentes c. 19. §. huius euidencia, distinguendo de similitudine, vel secundum conuenientiam, vel secundum proportionem. De prima negat, de secunda concedit antecedens. At hæc non sat est ad generationem, quæ requirit similitudinem secundum conuenientiam specificam formæ, quæ in principijs vitalibus desumenda est ex obiecto.

Ferrarij

178. *Obijcies 8.* Productio Spiritus sancti habet quiddam est formale in generatione humana; ergo est generatio. Consequentia constat, quia non aliunde Patres Diuinam generationem colligunt, quam ex humana. Antecedens probatur, quia generatio humana est tantum via ad communicandam naturam producens productum: hoc totum habet productio Spiritus sancti; ergo. Respondet. Nego Antecedens, quamuis id concedat Aliacen. nam quod est formale in generatione humana, est adæquata similitudo producti cum producente, quam adæquationem non habet Spiritus sancti productio. Quia licet conueniat cum generatione humana in communicatione naturæ, non tamen conuenit in adæquata similitudine principij producentis. Cuius ratio est, quia productiuum hominis adæquate constituitur per principium sensitiuum rationale, cuius adæquata similitudo reperitur in productione hominis: productiuum verò Spiritus S. adæquate constituitur per principium volitiuum, quod præter naturam Diuinam includit pro vltimo constitutiuo obiectum volibile, à quo tanquam à principio specifico procedit Spiritus S. qui quia vi suæ originis non procedit similis obiecto volibili, quod est vltimū & specificum constitutiuum principij spirantis; nō procedit adæquate similis principio produceti. Sicut vermis procedens à verme est filius vermis producentis; procedens verò ab homine non est filius hominis producentis, etiam si procedat in eadem natura specifica vermis, in qua procedebat ab alio verme, idque ex eo tantum, quia in prima productione procedit adæquate similis principio producenti, non autem in secunda.

Aliacen.

179. *Obijcies 9.* Spiritui sancto vi suæ processionis communicatur totum principium productiuum; ergo vi suæ processionis procedit adæquate similis principio producenti. Consequentia constat, quia tunc terminus vi suæ processionis procedit adæquate similis principio producenti; quando vi suæ

processio.

processionis accipit totum principium productuum. Antecedens probatur, nam principium productuum Spiritus S. est volituum, constitutum ex voluntate & obiecto volibili: sed hoc totum communicatur Spiritui S. vi suæ processionis formalis; ergo. Resp. Distinguendo antecedens; communicatur totum principium productuum, subiectiuè, nego; terminatiuè, concedo. Etenim duo includit principium volituum, vnum subiectiuè, & est ipsa voluntas Diuina; alterum terminatiuè, & est ipsum obiectum volibile. Vtrūque vi suæ processionis formalis communicatur Spiritui S. nempe voluntas subiectiuè, & obiectum terminatiuè. Verū hæc terminatiua communicatio obiecti non sat est ad generationem, vi cuius debet communicari productum subiectiuè quidquid est in principio producte. Cuius ratio est, quia in ipso genito debet exprimi totū principium productuum cum finis generationis sit, vt totum generans conlueretur in genito: ergo debet illi intrinsecè & subiectiuè, & non tantum extrinsecè & terminatiuè totum principium communicari. Quam veritatem non obscure significauit S. Basilus orat. 16. illud. Ioan. 1. In principio erat Verbum: his verbis: *Cur Verbum? quoniam imago est genitoris, totum in se monstrans genitorem.* Et Cyril. lib. 7. Theauri c. 4. *Si Verbum,* inquit, *Dei appellatum est secundum Ennomium, non quia secundum naturam ex Patre sit, & genitoris essentiam in seipso demonstrat, &c.* Damasc. orat. 1. de imagin. *Imago,* inquit, *Dei inuisibilis est ipse filius, qui in seipso Patrem gerit.*

180. Dices. Sufficit, vt eo modo obiectum comunicetur termino, quo continetur in ipso principio: atqui in principio volitui obiectum continetur tantum terminatiuè; ergo sufficit, si hoc etiā modo communicetur termino producto, vt dicatur genitus. Resp. Negando maiorem, etenim ad generationem non sufficit, vt principium productiuū quocumq; modo comunicetur producto; sed comunicari debet, vt ratio ipsa essentialis generationis postulat. Cū enim natura generationis desumpta sit ex generatione creata, ex qua extensum est nomen ad generationem increatā significandā; in generatione autē creata semper principium generatiuum comunicatur genito totum subiectiuè; illud principium dicendum est generatiuum in Diuinis, quod comunicat se totū producto subiectiuè, non autem quod comunicat se totum terminatiuè: quia illud tantū principium in Diuinis dicendum est generatiuum, quod seruat eandem formā comunicandi se termino producto, quam seruat principium generatiuum creatum, ex quo translata est ratio generationis ad Diuina. Alioqui nullum haberemus fundamentum; cur potius vnum, quam aliud principium in Diuinis appellaremus generatiuum, nisi propter eiusmodi essentialē convenientiam in comunicando se totaliter subiectiuè termino producto.

181. Obijcies 10. In definitione generationis sola mentio fit similitudinis naturæ; ergo hæc tantum requiritur: sed hæc reperitur in pro-

cessione Spiritus sancti; ergo in ea reperitur, quod est formale in generatione. Resp. Explicitè tantum mentionē fieri de similitudine naturæ; implicitè verò etiā de similitudine intentionali, quādo illa est essentialis principio producenti, vt est in principio generatiuo increato, quod essentialiter constituitur ex natura & obiecto intelligibili; ratio, quia eius similitudinis fit mentio, in definitione generationis, quæ est adæquata principio producenti. Porro similitudo adæquata principio producenti est illa, quæ adæquat totam similitudinem essentialē principij producētis; cuiusmodi non est similitudo, secundum quam procedit Spiritus sanctus, qui vi suæ originis solum procedit similis naturæ, non autem obiecto volito, quia non procedit vt similitudo obiecti amati, sed vt inclinatio tantum ad illud. Confirmatur, nam ita se habet natura intellectualis ad obiectum intelligibile in principio generatiuo intelligere, sicut natura generica ad gradū specificum in principio generatiuo materiali: sed sola similitudo in gradu generico non sufficit ad generationem viuētis materialis: ergo nec sola similitudo in natura intellectuali, sufficiet ad generationem viuētis purē intellectualis.

182. Obijcies 11. Ea tantum similitudo est de ratione generationis, cuius terminus est capax, & principium ipsum comunicare potest. Sed amor increatus non est capax similitudinis intentionalis; nec eam comunicare potest principium ipsum spiratiuum. Resp. nego maiorem: alioqui vermis, qui non est capax nisi similitudinis genericæ, nec maiorem potest ab homine recipere, esset filius hominis producentis. Similitudo igitur ad generationē requisita spectanda non est ex capacitate termini, vel principij, sed ex propria essentia, quæ postulat, vt sit adæquata principio producenti quoad essentialia. Ex eo igitur, quod nec amor increatus vi suæ originis sit capax similitudinis intentionalis obiecti amabilis, nec principium volituum possit eam comunicare, non sequitur, Spiritum sanctum esse Filium, sed potius non posse esse filium, eò quod vi suæ originis nequit procedere adæquate similis principio producenti quoad essentialia.

183. Obijcies 12. Productio muli est vera generatio: sed per illam terminus non procedit similis producenti: ergo de ratione generationis non est, vt per eam genitum procedat perfectè simile gignenti. Respondeo, productionem muli deficere à perfecta generatione viuētis, vt præcitato loco Metaph. indicat Aristoteles. Verum qua parte mulus procedit aliquo modo similis non solum principio generico, quia hoc non sufficit, vt constat in Verme, sed etiam specifico, dicitur aliquo modo genitus & filius. Mulus enim etsi non procedat in perfectam similitudinem naturæ specificæ cum equo & asina, à quibus gignitur, cum non possit procedere in duplici natura specifica; procedit tamen similis vtrique per differentiam, quæ multum participat de proprietatibus vtriusque parentis, vt constat ex extrinseca figura. At verò Spiritus sanctus

nullo

Aristoteles.

nullo modo vi suæ originis procedit similis similitudine specifica, sumpta ex obiecto cum principio spirante: & hoc ideo, quia obiectum diligibile, quod proximè constituit voluntatem ad operandum, nullo pacto ordinatur ad producendum simile. At verò principium generatiuum equi & asinæ per se ordinatur ad gignendum simile in natura specifica; per accidens autem ratione missionis diuersorum seminum deficit à perfecta similitudine naturæ specificæ.

Corollaria Doctrina.

184. **E**X dictis infero primò, Spiritum sanctum vi suæ originis procedere similem in natura cum principio producente, non tamen esse genitum; quia ad genitum intellectuale requiritur similitudo intelligibilis, quæ est propria naturæ intellectualis ut sic.

185. Infero 2. Spiritum sanctum vi suæ originis procedere ut Deum formaliter, & non tantum identicè; quia ex vi suæ originis formalis procedit ut Amor increatus, qui non

minus quam intellectio constituit essentialiter Deum.

186. Infero 3. Si per impossibile in Diuinis non esset Verbum, adhuc processio Spiritus sancti non esset generatio: quia neque tunc vi suæ originis Spiritus sanctus procederet similis intentionaliter principio producenti, sed tantum naturaliter, ut procedit nunc. Igitur neque tunc haberet formalem rationem generationis, quæ in eo consistit, ut per illam terminus procedat adæquatè similis principio producenti.

187. Ad rationem dubitandi constat ex dictis. Nego enim definitionem generationis conuenire processioni Spiritus sancti, quia Spiritus sanctus vi suæ originis non procedit in similitudinem adæquatam cum principio spirante: quo pacto intelligendum est, ly, *in similitudinem naturæ*. Ratio est, quia Spiritus sanctus non procedit in similitudinem obiecti diligibilis, quod est proximum principium constituens voluntatem Diuinam potentem ad spirandum. Conuenit autem processioni Verbi, quia hoc non solum procedit in similitudinem naturæ, sed etiam obiecti intelligibilis, quod est proximum principium constituens intellectum Diuinum ad producendum.

DISPUTATIO XIX.

De Relationibus Diuinis.

EXPLICATA natura, & numero Diuinarum processionum, ex quibus numerum, & proprietatem Diuinarum personarum deduximus, explicanda superest natura, & numerus Diuinarum relationum, quæ principia sunt, & termini Diuinarum processionum.

SECTIO I.

An, & quot sint relationes reales in Deo.

Conc. Tol.
tanum 11.

1. **D**ICO 1. Sunt in Deo relationes reales. Assertio est definita in Concilio Tolitano 11. *In relationis, inquit, personarum nominibus Pater ad Filium, Filius ad Patrem, Spiritus sanctus ad virosque refertur, quæ cum relatione tres personæ dicantur, vnatanum naturalis substantia crediuntur.* Eadem veritas colligitur ex sacra scriptura, in qua personæ Diuinæ appellantur nomine Patris & Filij, quæ correlatiue ad inuicem referuntur.

S. Thomas.

2. Fundamentum S. Thomæ est. In Deo

est realis processio vnius personæ ab alia: ergo in eo est realis relatio. Consequentia probatur, tum quia omne productum fundat realem respectum ad suum producentem: & è conuerso, quando ambo sunt eiusdem ordinis & naturæ, qualia sunt producent, & productum in Diuinis, ob hanc enim rationem concedimus respectum realem inter Patrem & Filium, & vniuersaliter inter causam & effectum in rebus creatis; non autem inter creatorem & creaturam, quia non sunt eiusdem ordinis & naturæ: tum quia omne productum distinguitur à producente. Sed in Diuinis non potest dari distinctio, nisi per relationes, nam omnis alia est per limitationem: non repugnat autem in Deo distinctio per relationes, quia hæc est per essentialem oppositionem, quam relatiua dicunt ad inuicem. Implicat autem distinctio per limitationem in Deo, quia hæc non est intrinseca & essentialis rebus ipsis distinguantibus, sed accidentalis, & ab extrinseco limitante, quam Deus habere non potest. Confirmatur, quia relationes in Deo constituunt personas reales; igitur sunt reales.

3. **D**ICO 2. Hæ relationes in Deo reales sunt non solum secundum esse *In*, sed etiam secundum esse *Ad*. Assertio est contra Caiet.

Caietanus.
Capreolus.

1. p. q. 28. ar. 1. & Capreolum in 1. dist. 33. ad

1. & 3.